

INFORMOVANOST VEŘEJNOSTI O STALKINGU A POMOCI OBĚTEM

Alena Dvořáková

Bakalářská práce
2018



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Alena Dvořáková**
Osobní číslo: **H15215**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Informovanost veřejnosti o stalkingu a pomoci obětem**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti psychologických profilů pachatelů stalkingu, legislativy a možností sociálně pedagogické intervence při práci s oběťmi.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. **Moderní psychologie pro právníky: domácí násilí, stalking, predikce**. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2207-8.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. **Viktologie pro forenzní praxi**. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠKOVÁ. **Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese**. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.

CHRÁSKA, Miroslav. **Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu**. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5326-3.

JELÍNEK, Jiří, ŘÍHA, Jiří, SOVÁK Zdeněk. **Rozhodnutí ve věcech trestních se vzory rozhodnutí soudců a podání advokátů**. Praha: Leges, 2015. ISBN 978-80-7502-066-6.

NAVARO, Joe. **Nebezpečné osobnosti: jak je odhalit a chránit se před nimi**. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5487-1.

Trestní zákoník a trestní řád. Praha: Anag, 2009. ISBN 978-80-7263-561-0.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Eva Šalenová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

11. ledna 2018

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2018

Ve Zlíně dne 11. ledna 2018


doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka




Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 11. 4. 2018

.....
Janůková

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce pod názvem Informovanost veřejnosti o stalkingu a pomoci obětem je zaměřena na znalost problematiky nebezpečného pronásledování ve společnosti. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části vymezujeme základní terminologii, informace a legislativní zakončení. Praktická část je tvořena kvantitativním výzkumem, provedeným formou dotazníkového šetření. Cílem bylo zjistit, jak je veřejností ve Zlínském kraji problém trestném činu stalking vnímán. V závěru bakalářské práce jsou shrnuty poznatky z výzkumu a následné doporučení pro praxi.

Klíčová slova:

nebezpečné pronásledování, stalker, pachatel, oběť, trestný čin, psychické násilí, psychické následky

ABSTRACT

Bachelor thesis under the name of Public Awareness of Stalking and Assistance to Victims focused on the knowledge of the issue of stalking in society. The work is divided into theoretical and practical part. In the theoretical part, we are establishing the basic terminology, informations and legislative over-anchoring. The practical part consists of quantitative research, carried out through a questionnaire survey. The aim was to find out how is the problem of crime stalking perceived by public in Zlín region. In the conclusion of the thesis summarises the research findings and the subsequent recommendations for practice.

Keywords:

stalking, stalker, offender, victim, crime, psychological violence, psychological aftermath

Chtěla bych tímto velmi poděkovat zejména vedoucí mé práce Mgr. Evě Šalenové za její ochotu, vlídný přístup a cenné rady, které mi udělila během zpracování.

Děkuji tímto i své rodině za trpělivost a podporu po celou dobu studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD9...9

I TEORETICKÁ ČÁST1010

1 STALKING - NEBEZPEČNÉ PRONÁSLEDOVÁNÍ.....	11
1.1 HISTORIE A VYMEZENÍ POJMU13....	11
1.2 ROZDĚLENÍ STALKINGU DLE INTENZITY13.13	
1.3 ZÁKLADNÍ PROJEVY NEBEZPEČNÉHO PRONÁSLEDOVÁNÍ.....	13
1.3.1 Psychologické studie stalkingu.....	14
1.3.2. Domácí násilí (ex-partner stalking).....	17
1.3.3 Psychické násilí.....	18
1.3.4. Stalking jako trestný čin.....	19
2 STALKER2121	
2.1 OSOBNOST Z HLEDISKA POLICEJNÍ PSYCHOLOGIE23..23	
2.2 FORMY STALKINGU.....	25
2.2.1 Nekontaktní násilí.....	26
2.2.2 Povaha násilníka.....	26
2.3. FALEŠNÉ MÝTY O PRONÁSLEDOVÁNÍ.....	27
3 VIKTIMOLOGIE4331	
3.1 VIKTIMIZACE4332	
3.2 VIKTIMITA43	
3.3. REVIKTIMIZACE.....	36
3.4 TRAUMA OBĚTÍ TRESTNÉHO ČINU.....	37
3.4.1 Posttraumatická stresová situace44	
3.4.2 Psychopatologie u obětí stalkingu.....	39
3.5. POMOC OBĚTEM TRESTNÉHO ČINU PRONÁSLEDOVÁNÍ.....	39

II PRAKTICKÁ ČÁST4242

4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM4643	
4.1 CÍL VÝZKUMU46.43	
4.2. DÍLČÍ CÍLE.....	43
4.2.1 Výzkumné otázky.....	44
4.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU.....	45
4.4 METODA SBĚRU DAT.....	45
5 VYHODNOCENÍ4646	
5.1 CÍL VÝZKUMU4646	
5.2 ZHODNOCENÍ DÍLČÍCH CÍLŮ.....	67
5.3 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	70
ZÁVĚR.....	72
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	73
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	75
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	76
SEZNAM TABULEK.....	77
SEZNAM PŘÍLOH.....	78

ÚVOD

V této bakalářské práci nastíníme nebezpečí plynoucí z daného jevu. Jedná se o stále častěji se vyskytující jev napříč společnostmi. Na stalking může mít každý svůj názor, někdo jej za nebezpečné chování dokonce nemusí považovat. Přesto se může kdokoli stát jeho obětí. Případy nebezpečného pronásledování jsou ve společnosti v současné době hojně zastoupeny, což koresponduje s rozvojem technologií, které umožňují stále nové možnosti, metody a formy pronásledování. Od 1. ledna 2010 je nebezpečné pronásledování v České republice kvalifikováno jako trestný čin.

V první teoretické části objasníme historii stalkingu, vysvětlíme pojmy, které se problému bezprostředně týkají a ujasníme, co všechno se za nebezpečným pronásledováním skrývá. Popíšeme stalkera jako pachatele trestného činu, jeho motivace a nejčastější praktiky, kterých využívá. Rozdělíme pronásledovatele podle typu osobnosti. Zamyslíme se nad příčinami pronásledování a možnou souvislost s domácím či jiným násilím. Popisujeme mýty o pronásledování. Dále se věnujeme viktimologii, tedy nauce o obětech trestných činů. Zabýváme se tím, proč se jedinec stane obětí. Rozebereme následky, které pro oběť plynou a jak mohou ovlivnit její život. Nastíníme postup při řešení situace, kdy se někdo stane obětí stalkingu. Uvádíme i možnosti prevence a typy, jak se stalkingu účinně a efektivně bránit.

Ve druhé části, která je zaměřena prakticky, se budeme soustředit na mnou provedený výzkum.

Zvolila jsem kvantitativní výzkum formou elektronického dotazníkového šetření a následným zpracováním dat. Stanovenými dílčími cíli, výzkumnými otázkami a následnou interpretací shromážděných dat jsme zjistili, jak jsou lidé ve Zlínském kraji informováni o stalkingu.

V závěru bakalářské práce shrneme poznatky z výzkumu a zaměříme se na možné doporučení pro praxi, aby byla veřejnost informována co nejlépe.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 STALKING – NEBEZPEČNÉ PRONÁSLEDOVÁNÍ

1.1 Historie a vymezení pojmu

Definice jednoznačná a všeobecně akceptovaná, alespoň v oblasti vědy a výzkumu, bohužel zatím neexistuje.

Výraz „stalking“, pocházející z anglicky mluvených zemí, znamenal v řeči lovců „stopování zvěře“, resp. stopování a uštívání lovené zvěře až k smrti. První zmínky o něm sahají až do 18. století. Tehdy se psychiatr Pinel a následně jeho žák Esquirol zabývali popisem a objasněním tzv. erotomanie neboli patologické vazby na jinou osobu projevující se alespoň z počátku jako umanutý obdiv či erotická náklonnost a dávali ji do souvislosti s jinými monomaniemi, jako pyromanie, kleptomanie a další (Čírtková, 2008).

Ve 20. století se „erotické poblázněnosti“ (původní Kretschmerův výraz z roku 1918) věnovali další renomovaní psychiatři. Diskutuje se o něm jako o problému především z hlediska kriminologie, kriminální psychologie a trestního práva (Čírtková, 2013).

Stalking představuje zvláštní druh agrese. Pronásledování je dnes vnímáno jako pojem, který zahrnuje různé druhy či typy komplexního jevu.

Dnes je vysvětlován jako **nebezpečné pronásledování** s řadou různých forem a různou intenzitou. Jedná se o chorobné pronásledování jednoho člověka druhým, a to mnohdy až do velmi absurdních, o to nebezpečnějších rozměrů (policista.cz, 2018).

Četnost výskytu excesivního, systematického pronásledování není přesně známa, ale odhaduje se, že minimálně 2 až 8% obyvatel se stává obětí tohoto deliktu (Čírtková, 2013).

V 1. polovině 20. století se stalkingem zabývaly vědy psychiatrie a psychologie a vysvětlovaly jej coby „milostné pronásledování“ jako psychopatologický jev.

Byly popsány fáze jeho průběhu:

stadium pýchy – pronásledovatel erotoman je plný nadějných očekávání a vykazuje chování typu namlouvání a dvoření

stadium zklamání – zájem ze strany oběti není opětován, pronásledovatel erotoman se cítí zhrzen a oběť začíná pronásledovat falešnými výčitkami a obviňováním

stadium hněvu – pronásledovatel erotoman začíná uplatňovat majetnické požadavky a signalizuje jejich prosazení cestou agrese, může oběť vydírat či jí vyhrožovat pomstou

Teprve ve 2. polovině 20. století došlo ke zvratu v pohledu na stalking, kdy je ve forenzní psychologii považován za specifickou variantu násilí. Z problému psychiatrického se stává problém zasahující do oblasti kriminologie a práva. Zcela jistě za to může rozšíření počtu případů a také nové podoby pronásledování jako telefonní teror, cyberstalking, ex-partner stalking atd.

Dnes se tedy pod pojmem stalking neskrývá pouze erotický obdiv vedoucí ke vtíravému chování, nýbrž i různé formy psychického terorizování vedené nenávisí a pomstou.

Rozhodně se nejedná o momentální ventilování emocí. Typickým rysem je myšlenka, záměr a umanutý úmysl. Má tedy zcela odlišný psychologický základ, kdy se z agresivní komunikace stane soustavný agresivní program s opakováním a vytrvalostí. Z klinického psychologického pohledu se přitom orientačně za opakování považuje deset a více pokusů o kontakt. Kritérium vytrvalosti či soustavnosti je splněno, jestliže pronásledování trvá minimálně čtyři týdny. Právě v těchto určujících znacích spatřují experti důvody pro zavedení nové skutkové podstaty stalkingu. U stalkingu jsou jasně rozděleny role. Na straně jedné stojí oběť trpící intenzivním pocitem strachu a na straně druhé pachatel či ohrožovatel, který svou oběť bezostyšně terorizuje (Čírtková, 2008).

Rozlišujeme pronásledování blízkých a cizích osob.

Nejčastějšími oběťmi stalkingu jsou známé osobnosti (zpěváci, herci, politici), ex-partneři apod.

U nebezpečného pronásledování není důležité, jestli je chování stalkera motivováno údajně pozitivními nebo negativními emocemi, protože ve výsledku je takové chování a jeho následky pro oběť vždy skličující. Právě ono systematické, tedy opakované a dlouhodobé a navíc excesivní obtěžování - tedy vybočující z normy - a pronásledování druhé osoby nevyžádanými projevy zájmu a pozornosti vždy zahrnuje „porušování *privátní sféry*“ jejího života, což má za následek silné trauma oběti (Čírtková, 2008).

V rámci trvajících či již ukončeného partnerského vztahu, nebo mimo něj, může být různě intenzivní. Pronásledovatelé usilují o zachování moci a kontroly nad obětí. Když se jim nedaří získat oběť zpět do svého „vlastnictví“, ztraceného partnera zcela záměrně terorizují, aby mu ze života udělali „peklo“. Podstatné je, že pronásledování se váže na konkrétní blízkou osobu.

Pokud se pronásledovatel zaměří na cizí osobu, nejde mu ani tak o ni, protože ji vlastně z důvěrného kontaktu v podstatě nezná. Motivem je zde spíše představa, kterou si vytvořil. Může se upnout na osoby, které zná jen povrchně, třeba z pracoviště či bydliště nebo na zcela cizí osoby známé například z médií (Čírtková, 2008).

Hlavním kritériem pro rozlišení podob stalkingu je jeho závažnost či intenzita. Různorodost intenzity sahá od prostého obtěžování („harassment“) přes opakované narušování osobní sféry oběti, vedoucí až k nebezpečnému pronásledování, které zahrnuje ohrožování zdraví a života oběti.

V kriminologii je dnes stalking definován jako úmyslné, zlovolné pronásledování a obtěžování jiné osoby, které snižuje kvalitu života a ohrožuje její bezpečnost. Pronásledovatelovy motivy mohou být různé. Pachatelem bývá nejčastěji ex-partner a tzv. „umanutý ctitel“. Neexistuje jediný profil stalkera. Jedinci, sledující svou oběť, vykazují širokou škálu psychologických charakteristik, chování a motivací (Matoušková, 2013).

1.2 Rozdělení stalkingu dle intenzity

- a) mírný či lehký, označován jako obtěžování
- b) těžký, agresivní, označován jako nebezpečné pronásledování

Mírný či lehký stalking představuje především nevyžádané pokusy o kontakt prostřednictvím korespondence, telefonování nebo sledování (slídění), kdežto těžký nebo též agresivní stalking se projevuje hrubým osočováním, až vyhrožováním oběti včetně ničení jejího majetku a útoků na její zdraví.

K mírnému stalkingu se častěji uchylují ženy, těžký stalking mají na svědomí téměř výhradně muži. Obvyklá doba pronásledování je 25 až 26 měsíců, avšak jsou známy též extrémní případy, kdy pronásledování trvalo deset let (Čírtková, 2008).

1.3 Základní projevy nebezpečného pronásledování

Opakované a dlouhodobé pokusy o kontakt

Hlavním znakem stalkingu je posedlé upnutí se na určitou osobu, ať už veřejně známou či nikoliv, kdy pachatel svou oběť obtěžuje systematicky a úporně nevyžádanými projevy. Jedná se o opakované, dlouhodobé pokusy kontaktovat oběť. Nejčastěji ji obtěžuje korespondencí, telefonáty, SMS zprávami, zásilkami s dárky, či vtíráním se do její blízkosti. Obsah takovýchto zpráv může být zpočátku příjemný až veselý, snažící se získat odpověď nebo kontakt oběti, až později po zprávě zastrašující nebo též urážející.

Poškozování a ničení věcí

Sem můžeme zařadit například poškrábané auto, lak poškozený sprejem, propíchané pneumatiky, rozbité okno bytu nebo likvidace domácího zvířete včetně poškození osobních věcí. Do této kategorie lze zařadit například i zasílání virů e-mailem a tím mnohdy ztrátu dat v počítači oběti.

Demonstrování moci a síly stalkera

V tomto případě už stalker ve svých projevech klade důraz na přímé či nepřímé výhrůžky, které v oběti budí oprávněný strach a obavy. Patří sem například fyzické sledování oběti cestou do práce, na nákup nebo naopak zpět k domovu, pronásledování autem, čekání na oběť před domem apod. Výjimkou nejsou ani výhrůžky přímého násilí, vyhrůžky zabitím apod. Pronásledování obecně předchází sexuálně motivovaným vraždám.

Vůbec nejnebezpečnějším je tzv. „**sadistický pronásledovatel**“, který se snaží velmi důsledně svou oběť zcela ovládnout a kontrolovat její život. Riziko napadení včetně usmrcení oběti se v tomto případě podstatně zvyšuje. U pachatele se střídají projevy náklonosti a násilnosti; vybírá si raději oběť s vyšším ekonomickým statutem. Takového pachatele vnímá okolí jako citově chladného.

Vztahy, předcházející pronásledování (policista.cz, 2018):

Osobní vztahy - partnerské (manželé, bývalí manželé, přátelé), náhodná známost, kamarádké, člen rodiny, sousedské

Pracovní vztahy - zaměstnanecký poměr (nadřízení, podřízení, kolegové), profesní vztah (lékaři vs. pacienti, právníci vs. klienti aj.)

Mediálně zprostředkované vztahy - pronásledovatelé celebrit

Žádný předchozí vztah (výjimečně) - zejména bludy v důsledku duševní poruchy

1.3.1 Psychologické studie stalkingu

Pro dnešní ustálený výraz „pronásledování“ se dříve používal spíše termín „slídění“.

V zahraničí se s výzkumy pronásledování setkáváme daleko častěji než u nás. Od počátku 90. let 20. století se objevují empirické studie, popisující a vysvětlující aspekty problému.

Podle Čírtkové (2013) patří zkoumání pachatelů k nejfrekventovanějším výzkumným projektům.

V psychologických projektech se má zjistit, které povahové vlastnosti jsou pro pachatele typické.

Takové psychologické studie se většinou kloní k závěru, že pronásledování je více než situačními faktory ovlivněno osobností pachatele. Hovoří se o tzv. „charakterologických“ příčinách. Z toho lze soudit, že na spuštění pronásledování má chování oběti jen nepatrný, ba dokonce žádný vliv. Problém je tedy v osobnosti pachatele, nikoli oběti.

Hlavní úlohu u většiny pronásledovatelů hraje tzv. „nejistá vazba“ (z angl. insecure attachment), projevující se citovou ambivalencí, nejistotou, agresivitou a neschopností řešit závislost ve vztahu. Změnit toto chování, které se utváří již v dětství na základě interakce matky a dítěte, je posuzováno spíše skepticky. Pro praxi to znamená, že není snadné terapeutickými zásahy měnit chování pronásledovatele (Čírtková, 2013).

Čírtková (2013) poukazuje na psychologické studie, popisující významné odlišnosti mužských a ženských pachatelů stalkingu. Hlavním rozdílem mezi nimi je schopnost řešit problémy (z angl. problem solving skill). Ženy zvládají řešit problémy daleko lépe než muži. Ti se proto uchylují k obtěžujícímu pronásledování, protože neumí řešit jiným způsobem vztahové problémy, kdežto ženy volí pronásledování zcela programově a kontrolovaně. Je tedy pravděpodobné, že mezi pohlavími panují odlišné osobnostní dispozice. Už klasické klinické výzkumy v minulém století upozorňovaly na fakt, že erotomanie postihuje muže všech věkových kategorií, zatímco u žen se o erotomanii mluví nejčastěji v období konce fertility, tedy ve věku od čtyřiceti let výše.

Forezně zaměřené výzkumy dle Čírtkové sledují dva praktické cíle:

- a) posuzování rizika, které hrozí oběti při různých variantách pronásledování (z angl. threat či risk assessment)
- b) vypracování postupů intervence v daném případě neboli management případu (z angl. stalking či case management)

Způsoby chování pronásledovatele

➤ Pokusy o kontakt pomocí komunikačních prostředků

Současný životní styl vytváří pro pronásledovatele celkem vhodné podmínky. Mobilní telefony a zejména internet umožňují celkem nenáročnou možnost pro obtěžování vyhlédnuté oběti. Je zřejmé, že množství telefonátů nebo jiných kontaktů bez patřičného důvodu a bez vyžádání, nebo dokonce proti vůli oběti překračuje únosnou hranici.

➤ Vyhledávání fyzické blízkosti oběti, slídění

Pozorování či hlídání bydliště oběti, postávání před místem jejího pracoviště nebo výskat na místech, kde oběť tráví svůj volný čas, jsou typickými projevy pronásledovatele takového typu.

➤ Osočování, devalvace, nátlak a psychické deptání

Pachatel se uchyluje k osočování a lživým až nactiutřačným pomluvám, a to až v celé polovině případů pronásledování. Pomluvy zveřejňuje pomocí letáčků, plakátů anebo je zavěšuje na internetu. Nápis poškozující oběť se mohou objevit v místech bydliště či pracoviště oběti. Těmito aktivitami chce pronásledovatel svou oběť dostat pod tlak.

➤ Pokusy o kontakt přes třetí osoby

Tento styl je označován jako „stalking by proxy“. Pronásledovatel obratně zmanipuluje okolí své anebo oběti, přesvědčí je o tom, že obětí je vlastně on sám. Okolí pak většinou doporučí skutečné oběti setkání s pronásledovatelem a někdy tak dokonce informuje pronásledovatele o záměrech skutečné oběti.

➤ Fyzické násilí

Násilnosti v podobě fyzických útoků posouvají stalking do kategorie závažnějších případů. Kopance, rány, údery a kousání je obvykle vnímáno jako signál zvýšeného ohrožení oběti. Ne zřídka se lze setkat také s ohrožením zdraví a života oběti s využitím motorového vozidla. Zvláštností extrémního fyzického násilí je však jeho předcházející ohlašování.

➤ Kyberstalking

Představuje zvláštní podobu stalkingu. Jedná se pronásledování v kybernetickém prostoru prostřednictvím internetu. Poprvé byl tento pojem použit v roce 1999. Pro obratného pachatele není problém si na internetu sehnat údaje o své oběti, existují dokonce domácí stránky, které poskytují typy pro začínající stalkery.

Pojmem kyberharašení lze označit opakované zprávy ze strany agresora, obětí vnímané jako nepříjemné. Oběť se snaží takovou komunikaci zpravidla ukončit. Pod pojmem kyberstalking rozumíme zasílání zpráv, obsahující výhrůžky, útočná a zastrášující sdělení. Jejich součástí může být i vydírání (Černá a kol., 2013).

Internet se dostává mezi lidi z celého světa a přitahuje osoby s trestnými úmysly, anebo také ty, kteří zneužívají svého postavení v kyberprostoru k ubližování druhým (Hollá, 2013).

"Kyberstalking je opakované obtěžující a výhrůžné chování prostřednictvím internetu nebo jiných elektronických prostředků komunikace" (Hulanová, 2012, s. 69). Dále uvádí, že jde o prostor, otevírající se nám ve chvíli, kdy vstupujeme do on-line prostředí pomocí internetových sítí. Mění se zde vnímání nejen druhých lidí, ale i vnímání sama sebe." (Hulanová, 2012, s. 28).

1.3.2 Domácí násilí (ex-partner stalking)

Většina domácího násilí má původ v obyčejných a běžných konfliktech. Zajímavé je, že se násilné chování u mužů objevuje převážně v těch případech, kdy je postavení partnerů v rodině spíše asymetrické. Podle Buscotte (2008) může být příčinou počátku násilí ve vztahu vedle běžných každodenních konfliktů i nějaký zlomový okamžik. Rizikovým faktorem je samozřejmě rozchod nebo rozvod.

V jistých případech nefunguje prostorové ani právní oddělení partnerů jako způsob ukončení domácího násilí. V nových podmínkách přejde do jiné alternativy násilí, která se nazývá pronásledování bývalým partnerem (angl. „ex-partner stalking“).

Když už pronásledovatel a jeho oběť spolu nežijí ve společné domácnosti, ale dále dochází k týrání a terorizování oběti jiným dostupným způsobem, nastává stalking: typický pronásledovatel se uchyluje k psychickému teroru. Obtěžuje svou oběť nevyžádanými projevy zájmu a nakonec se uchyluje i k nebezpečnému vyhrožování. V extrémech dochází k fyzickému násilí či vraždě pronásledované oběti. Ovšem není neobvyklé, že ex-partner dlouho před konečným napadením oběti avizuje, co hodlá učinit (Čírtková, 2008).

Rozlišujeme dvě varianty pronásledování ex-partnerem, lišící se svou vazbou na domácí násilí:

- ❖ defenzivní pronásledování
- ❖ ofenzivní pronásledování

Oba vzorce mají i odlišnou psychologickou podstatu.

Defenzivnímu ex-partner stalkingu nepředchází žádné fyzické domácí násilí. Jeho motivem je obsesivní, úporná snaha o obnovu vztahu, která je demonstrována vyhledáváním kontaktu s bývalým partnerem a umanutými pokusy o usmírování.

Ofenzivní stalking je naproti tomu pokračováním fyzického domácího násilí a motivuje ho snaha o obnovení kontroly a moci nad obětí.

Násilník si v partnerském soužití tvoří vlastní zákony. Podle něj má právo umlčet ostatní, nedovolí jim s kýmkoli mluvit, cokoli bez něj podnikat apod.

Tento typ chování je u násilníků velmi častý, a to zejména u těch, kterým v dětství chyběl uspokojivý vztah a rodinná autorita.

Dle Daligandové (2014, s. 29) „první akt násilí musí - nebo by měl - zalarmovat všechny ostatní kolem. Jen opravdu zřídka se jedná o ojedinělý případ, snad jen s výjimkou hrubého chování v reakci na nějakou skutečnost nebo situaci. Násilí začíná přijetím tohoto prvního aktu“.

„Ex-partner stalking zahrnuje až 50 % všech případů pronásledování. V průměru jsou bývalí partneři více násilní než neznámí pronásledovatelé nebo stalkeri, které oběť sice zná, ale neměla s nimi intimní vztah. Na druhé straně však neplatí, že všichni pronásledovatelé z řad bývalých intimních partnerů se uchylují po zániku vztahu k násilí. Zatím se zdá, že jedním z nejpevnějších predikátorů násilí je vazba pronásledování na předcházející domácí násilí“ (Čírtková, 2008, s. 48).

1.3.3 Psychické násilí

Podle Daligandové (2014) je nejhorší násilí psychické. Všechny jeho oběti, ať už děti, dospělí, ženy či muži, se shodují a zdůrazňují tak, že více než fyzické rány bolí tvrdé slovo. Psychické násilí je totiž pro člověka nejvíc ponižující. Ten tak na sebe bere podobu urážek, nadávek, ponižování, pronásledování, výslechů a žárlivého odsuzujícího vyzvídání. Právě tyto formy násilí nenechávají šrámy na těle, ale na duši. A na venek nejsou viditelné, nikdo nic nepozná. Samy oběti původ svých bolestí skrývají. Některé však upadají do apatie, stěžují si na problémy se spánkem nebo na zažívací potíže. Při výskytu takovýchto příznaků by měl zpozornět i lékař.

Psychické násilí se může v praxi projevat buďto jako „aktivní“ nebo „pasivní“.

Nástrojem při aktivním psychickém násilí jsou urážky, např. muž ženu nazývá „*psychicky nemocnou*“, slova nevybíravá a vulgární, která mají ženu paralyzovat, zpečetit její potupu a zahanbit ji před ostatními i před ní samotnou.

Ovšem největší škody páchá psychické násilí pasivní. To je takové, kdy muž přestane jevit zájem a se ženou nemluví. Takovýto odmítavý postoj je doprovázený naprostou izolací oběti, podobně jako, když predátor izoluje svou kořist, než ji zabije. Takto izolované ženy pak postupně přicházejí o vazby na své přátele, rodinu a zůstanou samy s partnerem. Pokud milostné pouto mezi oběma skončí, zůstávají nakonec samy úplně. Nejsou ničím (Daligan, 2014).

1.3.4 Stalking jako trestný čin

„Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný, a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti“ (Trestní zákoník, 2017, s. 17).

Přímým následkem stalkingu je narušování soukromí, osobní svobody a lidské důstojnosti. Mnohdy v závažných případech dokonce poškozují duševní i tělesné zdraví oběti, či dokonce může ohrozit její život. Toto jednání pachatele má vzbudit důvodnou obavu oběti o svůj život či život jí blízkých. Pokud znak obavy bude chybět, nebude se jednat o nebezpečné pronásledování. Pocit strachu je subjektivní, a proto mohou nastat situace, že to, co by jiného normálně vyděsilo, v druhém obavy nevyvolá. Není však zapotřebí, aby se oběť obávala pouze o své fyzické zdraví, neboť nebezpečné pronásledování může bez pochyb způsobit oběti i psychické problémy. Za výše uvedené protiprávní jednání hrozí pachateli trest odnětí svobody až na 1 rok anebo zákaz činnosti (Matoušková, 2013).

Poprvé byl pojem stalking jako trestný čin uveden v trestním zákoníku v USA v roce 1990. První policejní útvar specializovaný na nebezpečné pronásledování a vyhrožování vznikl v Los Angeles pod názvem Threat Management Unit. Vedle USA byla jedním z prvních států, které kriminalizovaly jev zvaný stalking, Kanada a to v roce 1993.

Další země, které mají v trestním zákoníku tento trestný čin jsou např. Austrálie, Velká Británie, Belgie, Nizozemí, od poloviny roku 2006 Rakousko, v roce 2007 se přidalo Německo. Na Slovensku je nebezpečné pronásledování trestně stíháno od roku 1. 9. 2011 a jeho právní úprava je velmi podobná úpravě české.

U nás v České republice je nebezpečné pronásledování neboli stalking součástí trestního zákona od 1. ledna 2010.

Jedná se o Zákon č. 40/2009 Sb. Nejvyšším možným trestem u nás v případě prokázání pachatelovy viny je trest odnětí svobody v délce trvání 1 roku nepodmíněně. U velkého množství případů je však pachatel odsouzen trestem s podmínkou. V případech, kdy se jedná o odsouzení s nejvyšším trestem za tento trestný čin, je případ, že pachatel způsobil smrt oběti nebo má na její smrti podíl.

Tabulka s přehledem případů trestného činu nebezpečné pronásledování v roce 2017 dle statistických údajů Ministerstva vnitra ČR a Policie ČR:

V tabulce uvádíme celkové počty registrovaných případů a jejich procentuální objasněnost v rámci celé ČR a pro zajímavost totéž v rámci Zlínského kraje.

Tabulka č. 1 – Přehled registrovaných případů stalkingu za rok 2017

Rok 2017	Registrované případy v ČR	Objasněnost případů v ČR	Registrované případy ve Zlínském kraji	Objasněnost případů ve Zlínském kraji
Leden	64	25%	1	0%
Únor	94	41,5%	2	0%
Březen	131	47,3%	2	0%
Duben	141	50,4%	1	100%
Květen	171	52,1%	2	50%
Červen	199	56,8%	4	75%
Červenec	229	56,8%	6	50%
Srpen	262	58%	7	71,4%
Září	279	64,2%	8	75%
Říjen	311	64%	8	75%
Listopad	322	66,8%	9	66,7%
Prosinec	337	70,6%	12	66,7%

MVCR, 2018. Tabulka vlastní.

2 STALKER

Agresor – stalker - je osoba, kterou uspokojuje týrat druhé (agresivita.zdrave.cz, 2011).

Často také dochází k tomu, že útočník označuje sám sebe za oběť. Předstírá, že se mu oběť mstí, může na oběť podat i trestní oznámení. Veřejně demonstrovuje, co vše pro daného člověka dělá, jak se pro něj obětuje apod. Tím se snaží obrátit veřejné mínění na svou stranu.

V rámci stalkingu nebo kyberstalkingu také dochází ke snahám stalkera očernit oběť, například šířením nepravdivých informací v okolí oběti (v zaměstnání, mezi rodinnými příslušníky, mezi přáteli, před sousedy). Stalker může vytvořit falešnou internetovou stránku, kde o oběti zveřejňuje nepravdivé informace ve snaze snížit její důvěryhodnost, reputaci apod. Tyto informace šíří komunikačními kanály jako jsou chat, Skype, e-mail, Wikipedie, sociální sítě apod. (Kopecký, Krejčí, 2010).

V oblasti elektronických médií se pronásledovatel většinou omezuje na různé druhy výhrůžek, které opírá o poznatky o oběti (vím, kde jsi, co děláš, vidím tě, vím, co máš na sobě...).

Kopecký s Krejčí (2010, s. 24) uvádějí, že „pokud dosavadní pokusy stalkera selhávají, může dojít k naplnění výhrůžek, tedy k poškozování a ničení majetku či fyzickému útoku na oběť nebo její blízké. Jsou známy případy, kdy stalker oběti poničil automobil, rozbil okna bytu nebo zabil domácí zvíře aj.“.

Mezi stalkerem a jeho obětí mohou nastat tyto vztahy:

- A. Oběť stalkera osobně zná a ví, že on je osobou, která ji pronásleduje.
- B. Oběť stalkera osobně zná, ale neví, že on je osobou, která ji pronásleduje.
- C. Oběť stalkera osobně nezná (např. kyberstalkeré hledající své oběti na internetu)

Přitom ale rozpoznat stalkera nemusí být vůbec jednoduché, a často se to ani nepodaří. Stalker se může jevit jako společensky naprosto normální člověk, o kterém ani jeho nejbližší okolí nemusí tušit, že obtěžuje jinou osobu.

Nejčastějšími agresory jsou bývalí partneři, častěji muži než ženy (87% stalkerů). Z pohledu závažnosti jsou považovány za problematictější útočníky právě ženy, a to zejména pro jejich systematickosti a cílevědomosti. Své útoky realizují nejčastěji pomocí SMS (Kopecký, Krejčí, 2010). Jde o osoby mnohdy se podceňující, s prvky nezralosti či agresivity, společenské nejistoty, narcistické, žárlivé nebo také chorobně zamilované (psychopradna.cz, 2018).

Stalkery lze rozdělit podle několika hledisek, ale vždy v základních rysech vykazují stejné nebo podobné znaky.

Ve forenzně zaměřených studiích se usiluje o objasnění psychologie pronásledovatelů a jejich utřídění do určitých typů. Přitom se uplatňují základní kritéria, která kombinují a rozčleňují pronásledovatele do 6 základních skupin:

- pronásledovatel celebrit (celebrity stalker)
- pronásledovatel ex-partnera (domestic stalker)
- pronásledovatel politiků (political stalker)
- pronásledovatel z vášně (lust stalker), v prvním plánu je zvýrazněna sexuální motivace
- pronásledovatel ze ziskové motivace (hit stalker), netrpí psychickou poruchou, svou vyhlédnutou oběť pronásleduje účelově, hrozí jí fyzickým násilím, aby přímo od ní nebo od třetí osoby získal peníze
- pronásledovatel zhrzený a odmítnutý v lásce (love-scorned stalker)

Experti se shodují v tom, že klíčovým znakem je vztah k oběti. Četné studie se zabývají daleko podrobnějším studiem vztahu pronásledovatele a jeho oběti, který mezi nimi existuje nebo existoval. Dle empirických zjištění se pronásledování projevuje nejčastěji u těchto typů vztahů:

- osobní vztahy (milenecké a partnerské kontakty, sousedské vztahy)
- pracovní vztahy (blíže se rozlišuje zaměstnanecký poměr a profesní vztah např. bývalý zákazník či klient jako pronásledovatel)
- mediálně zprostředkované vztahy (tj. pronásledování mediálně známých osobností)

Odpověď na otázku, proč vůbec dochází v rámci těchto vztahů k fenoménu pronásledování, bychom měli hledat ve výzkumech, které jsou zaměřeny na motivaci pachatelů.

2.1 Osobnost z hlediska policejní psychologie

Důležitou psychologickou disciplínou zabývající se osobností je tzv. psychologie osobnosti.

Osobnost je hlavním psychologickým tématem nejen v psychologických disciplínách. S tímto pojmem disponují i jiné obory, např. právo, sociologie, filozofie, ale právě v psychologii jde o pojem zcela klíčový. Pojem osobnost nahradil dříve používaný pojem duše. Osobností rozumíme individuální celek chování a prožívání a zároveň jedinečné uspořádání psychických procesů, stavů a vlastností. Podstatným znakem je jedinečnost. Každá osobnost je jedinečná. Z psychologického hlediska nemůžou existovat dva jedinci s identickou osobností. Celkové uspořádání duševního dění je v tomto smyslu jedinečné a neopakovatelné (Čírtková, 2015).

V psychologii existuje několik definic osobnosti a pomocí správné terminologie lze vyjádřit jeho podstatu. Osobností, dle Čírtkové (2015, s. 52) tedy rozumíme „relativně trvalé uspořádání biologických, psychologických a sociálních charakteristik do jedinečného celku duševního dění“.

Aby bylo možno určit, v čem se jedinci od sebe navzájem odlišují, je nutné rozčlenit osobnost na dílčí složky. Rozdíly mezi lidmi spočívají v tom, jaké složky jsou v jejich osobnosti zastoupeny a současně jakou silou působí, neboli jak se intenzivně projevují. Takové členění tvoří základ pro strukturu osobnosti. Struktura osobnosti odráží to, co je na daném člověku po psychické stránce stálé, co jej charakterizuje a čím se v proměnlivých situacích v nějaké míře projevuje. Lze z toho soudit, že strukturu osobnosti běžně vnímáme z chování jedince. Ale nutné je pochopit, že z osobnostní struktury se v každé situaci může projevit jen určitá část s tím, že dále je pozorovatelné chování vyprovokováno situací (Čírtková, 2015).

Odmítnutý pronásledovatel (REJECTED STALKER)

Tato osoba se dopouští pronásledování z důvodu rozčarování a roztrpčení z ukončení vztahu. Může jít o vztah intimní, rodinný, pracovní, obchodní, není výjimkou vztah terapeutický. Chování stalkera je následkem jeho touhy obnovit vztah nebo je naopak odplatou, revanší za odmítnutí (psychopradna.cz).

Nekompetentní nápadník (INCOMPETENT SUITOR)

Tento typ stalkera chce nějaký poměr, ale nevyžaduje intimní či jinak opětovaný vztah. Spíše hledá rande či intimní schůzku. Do této skupiny se řadí jedinci sociálně a interpersonálně málo způsobilí (psychopradna.cz).

Hledač intimity (INTIMITY SEEKER)

Tento typ touží po vztahu s osobou, která jej zaujala. Předpokládá, že její city budou opětovány. Obvykle si vybírají osobnosti veřejně známé nebo cizí. Do této kategorie patří většina pronásledovatelů celebrit. Neusilují primárně o sexuální vztah, ale dominuje touha po akceptaci uctívanou osobou. Stalkeři tohoto typu mají většinou „prázdný“ život a tento smyšlený vztah je jediným „vztahem“ v jejich životě (psychopradna.cz).

Zlostný pronásledovatel (RESENTFUL STALKER)

Tento svou oběť úporně pronásleduje kvůli domnělému nebo skutečnému zranění nebo újmě způsobenou obětí. Takový typ stalkera vyniká ve vyhrožování a zastrahování své oběti. Dokáží být velmi vytrvalí, jsou stále nespokojení, dokud nedosáhnou svého. Obtěžování jim přináší satisfakci (psychopradna.cz).

Predátorský pronásledovatel (PREDATOR STALKER)

Jeho cílem je útočné až sexuálně agresivní jednání. Vyznačuje se systematickostí v postupech, sběru informací o oběti. O útoku nejen fantazíruje (psychopradna.cz).

Navarro (2015) popisuje takového pachatele, který svůj čin pečlivě naplánoval a chladnokrevně provedl, pronásledoval a sledoval svou oběť velmi dlouho, právě jako predátora, tedy jedince vypočítavého, manipulativního a agresivně dravého. „Predátoři nepocítují emoce jako normální lidé. Nechápu utrpení druhých. Nejsou schopni empatie. Jejich emoce jsou obvykle umělé nebo zinscenované a slouží sobeckým záměrům“ (Navarro, 2015, s. 128).

Dále je popisuje jako chladnokrevně lhostejné, jako by byli zcela neteční vůči emocím. Je přesvědčený o tom, že predátor žije podle vykalkulovaných lží.

„Zatímco my používáme slova ke komunikaci, predátoři používají slova k manipulaci, donucování a intrikaření. Umějí lichotit, přesvědčovat, svádět, žádat i omlouvat se a znají potřebné fráze. Jejich slovo nemá žádnou váhu, ale přesto dokážou oklamat spoustu lidí“ (Navarro, 2015, s. 129).

Predátor obrátí život oběti vzhůru nohama, zhatí její sny a udusí její ambice, protože sám sebe vždy staví na první místo a nemá rád, když mu někdo kříží plány. Z počátku ho lze považovat za inteligentního, okouzlujícího a zajímavého, ale později oběť zažívá nepopsatelný šok a bolest. Naprosto svou oběť vyčerpá (Navarro, 2015).

2.2 Formy stalkingu

Podle Matouškové (2013) patří mezi nejčastější formy stalkingu – a to v 85% případů - telefonování oběti, následuje potulování se v blízkosti oběti, pokusy kontaktovat oběť přes třetí osobu, vyptávání se na oběť v jejím prostředí, postávání před domem oběti, jako další uvádí zasílání dopisů a SMS zpráv, sledování oběti atd. Pouze v 10% je zastoupeno objednávání zboží či služeb pod jménem oběti.

Již od počátku vědeckého „objevení“ stalkingu začaly vznikat pokusy vysvětlit toto jednání v teoriích. Dokonce byla vytvořena celá řada hypotéz a pokusů o teorie zaměřené na jednotlivé specifické oblasti problému.

V odborné literatuře lze vysledovat dvě základní linie:

- teorii attachmentu, která je asi nejpropracovanější a nejpoužívanější
- teorii vztahového objektu

Stalking či jinak obsedantní sledování je způsobeno patologickým attachmentem, což má za následek absenci či nestabilitu vztahu. A dále platí, že většina pronásledovatelů vykazuje těžkou poruchu z dětství, narušující další vztahy. Právě tyto poruchy pak mohou přispívat k nestabilitě vztahů v dospělosti a následně ke stalkingu (Matoušková, 2013).

Motivační vzorce

U pronásledovatelů můžeme rozlišovat pět hlavních motivačních vzorců:

- reakce na odmítnutí
- hledání intimity a blízkosti za každou cenu
- ventilování hostility a nenávistnosti
- pronásledování z nedostatku kompetencí řešit vzniklou situaci jinak
- pronásledování jako důsledek predátorské (útočné) agresivity

Tyto motivační vzorce pak mají praktický význam pro zacházení s pachatelem.

Čírtková (2013, s. 218) uvádí: „Pachatelé hledající intimitu a blízkost za každou cenu trpí často vážnými duševními poruchami i psychotického rázu. Právní opatření bývají proto neúčinná, místo policejní intervence je na místě včasná spolupráce s psychiatry. Naopak u pronásledovatelů, u kterých dominuje reakce na odmítnutí, lze předpokládat respekt k formálním právním krokům.

2.2.1 Nekontaktní násilí

Nekontaktním násilím můžeme definovat způsob uplatnění vlastní vůle proti další osobě k překonání odporu, kdy pachatel vnucuje psychicky svou vůli oběti, kterou nutí plnit jeho přání či rozkazy, ale nemusí v této formě násilí docházet k bezprostřednímu fyzickému kontaktu mezi pachatelem a obětí (Matoušková, 2010).

V takovéto formě násilí se lze setkávat s realizací prostřednictvím:

- telefonických hovorů
- e-mailových zpráv
- krátkých textových zpráv
- dopisů a jiných zásilek
- další formy stojící mimo zadání této práce – např. cílená středně či dlouhodobá kampaň zaměřená proti jednotlivci či skupině osob, ať už ústní nebo psanou či tištěnou formou, zneužití pravomoci veřejného činitele v řešení soukromých záležitostí, hrozba teroristickým útokem apod.

Všechny tyto typy mají jeden společný cíl – ovládat oběť, donutit ji k výkonu vlastní vůle, a to i přes to, že oběť nemá zájem dobrovolně či vědomě na výsledku takového chování a pachatel si je dopředu vědom svého úmyslu svou oběť poškodit.

2.2.2 Povaha násilníka

Nelze přesně odhadnout povahu násilníka, protože může mít tzv. „skrytou tvář“. Tyto osoby na veřejnosti působí klidně, přátelsky a ohleduplně, ale jen se za nimi zaklapnou dveře, stávají se z nich násilníci, tyrani. Tyto případy jsou známy u velmi exponovaných (vystavených pozornosti, reprezentativních) profesí, kde je muž v neustálém kontaktu s lidmi. Jedná se např. o obchodníka jednajícího s klienty, člověka v pozici autority, jako je představitel zákona, lékař pečující o pacienty, vysokoškolský učitel přednášející studentům atd. (Daligand, 2014).

S násilím se lze bohužel často setkat i mezi lékaři. Dokonce jsou známy případy, kdy museli být lékaři hospitalizováni na psychiatrii, protože byli pro své pacienty nebezpečnými.

Bývají to lidé vzdělaní, u kterých bychom stopy nebezpečného chování sotva hledali.

Podle Daligandové (2014, s. 28) platí, že „profese pořádkových složek – policisté, vojáci – patří k povoláním, kde je potenciálně vyšší riziko násilí, i když jsou uchazeči o tato povolání vzdělávání lépe než dřív. Lidé těchto profesí se ocitají v pozici autority, v níž je snadné překročit vlastní práva“.

2.3 Falešné mýty o pronásledování

Existuje několik falešných mýtů pojících se k pronásledování.

▪ „Pronásledovatelé jsou duševně nemocní nebo narušení“

Z psychologického hlediska je jádrem pronásledování obsesivní fixace na druhou osobu. Musí být spojeno s duševní poruchou pachatele, což si často myslí jak laická veřejnost, tak z těchto předpokladů vycházejí mnohdy i odborníci. Nemusí tomu tak být v každém případě.

Pronásledovatel není vzhledem ke zjevným duševním (psychopatologickým) potížím schopen vést normální život. I pro laické okolí je nápadný svým životním stylem, který vybočuje z normy. Ten, kdo pak takovou patřičnou nápadnost na první pohled nevykazuje, nemůže být tedy ani umanutým pronásledovatelem. Popsaná úvaha je mylná, a dokonce i nebezpečná. Vede totiž k podceňování relativně nenápadných a současně sociálně inteligentních pronásledovatelů. Ti jsou v běžném společenském styku přátelští a přizpůsobiví. V oficiálním, formálním jednání dovedou imponovat zdánlivou korektností. Oběti pak nikdo nevěří. Výraz „pronásledování“ je pouze popisným označením vzorce či syndromu chování, při němž ohrožující osoba opakovaně a závažně obtěžuje jinou osobu proti její vůli (Čírtková, 2008).

Jak uvádí Čírtková (2008, s. 58) „I milý soused od vedle, přátelský kolega z pracoviště či dobrý přítel může vyhlédnutou oběť dlouhodobě a excesivně obtěžovat a pronásledovat. V těchto případech je pronásledování vázáno pouze na určitou „část“ osobnosti pachatele, nikoli na komplexní duševní poruchu“. Ve skutečnosti většina stalkerů netrpí žádnou duševní poruchou. Poruchy osobnosti a chování tohoto typu, tedy psychopatie, anebo různá psychotická onemocnění bývají jen vzácné a prokazatelné jen zřídka.

- **„Pronásledování je motivováno (erotickou) touhou po kontaktu; stalking je totéž co erotické poblouznění“**

Proti původnímu spojení stalkingu s erotickou posedlostí druhou osobou, tedy erotománií, což je skutečně vážné onemocnění (jde o poruchu s bludem), se dnes připouštějí i jiné typy.

Z průzkumů jsou uváděna pouhá 3% výskytu poruchy s bludem v souvislosti se stalkingem (Čírtková, 2013).

Dříve do této představy zapadaly jednak případy skutečné erotománie, jednak odmítnutí partneri, kteří se nechtějí smířit s ukončením vztahu. Obě varianty policie i justice často bagatelizovaly a přisuzovaly je nevhodnému chování, ba dokonce provokacím ze strany oběti. Dnes je názor o neškodném milostném pronásledování považován za překonaný a připouštějí se jiné motivační pohnutky, především odplata, pomsta či zášť a nenávisť. Navíc je pronásledování považováno za tak závažnou situaci, že je vždy nutné zkoumat míru ohrožení oběti (Čírtková, 2008).

- **„Nebezpečný pachatel je jen cizí, neznámá osoba“**

Mýtus se opírá o nepodloženou představu, že nebezpečí fyzického útoku hrozí oběti jen od cizího, neznámého pachatele, jednajícího anonymně. Veřejnost, ale i odborníci, se pak mohou mylně domnívat, že pokud se oběť s pachatelem znají nebo jsou dokonce spolu v kontaktu, nemůže se jednat o nebezpečné pronásledování. Podle průzkumů zaměřených na postoje a názory policistů se ukazují jako závažné pouze ty případy, v nichž figuruje neznámý pachatel. Toto potvrzují i pronásledování. Právě pronásledování bývalým partnerem představují jednu z největších podskupin těchto deliktů, navíc zatíženou rizikem fyzického napadání. Platí, že ženy bývají obtěžovány spíše mužem, neskrývajícím svou identitu, zatímco muži bývají častěji pronásledováni anonymní osobou (Čírtková, 2008).

„Mýtus je zřejmě založen na archetypu nebezpečí jako temného stínu, který pronásleduje oběť a udeří náhle a nečekaně z neznáma. Dle výzkumů a statistik spadá zhruba 10% případů stalkingu na vrub neznámého pachatele“ (Čírtková, s. 218).

▪ **„Konfrontace pachatele s obětí je dobrou strategií řešení“**

Poslední dobou se v trestněprávní praxi upřednostňují principy restorativní justice, tedy takové postupy, při nichž se uplatňují mediační strategie, neboli narovnávání konfliktu či napravování vztahu mezi pachatelem a obětí.

Objevily se návrhy vyzkoušet takovýto postup i u případů pronásledování.

V současnosti se jedná o zcela chybnou strategii. Každý kontakt pronásledovatele a oběti totiž přiživuje pachatelovu posedlost, tím prodlužuje obtěžující chování, stupňuje jeho agresi a zároveň i psychický tlak na oběť (Čírtková, 2008).

U běžných konfliktů se dá problém vyřešit vyjednáváním, kdy se jej protistrany snaží řešit. To však neplatí u stalkingu, jehož podstata a dynamika se od interpersonálních konfliktů liší. Cílem a motivem stalkera je získání kontaktu s obětí za každou cenu. Proto společné vyjednávání nemůže fungovat jako dobrá strategie vedoucí k zastavení pronásledování (Čírtková, 2013).

▪ **„Zákazy přiblížit se k oběti a vyhledávat kontakt s ní jsou vždy účinné“**

V řadě zemí byly přijaty zákony, které nařizují pachateli upustit od konkrétního jednání. Taková ochranná opatření, z angl. „protective orders“, mají za úkol chránit oběť a zaručit jí nerušené soukromí. Nelze je přeceňovat, ačkoli jsou obecně považována za velmi užitečná. Záleží na pachatelově psychologickém typu, kdy v některých variantách pronásledování se tato opatření mohou minout účinkem, ba navíc krátkodobě ještě vystupňovat jeho agresi (Matoušková, 2013).

„Neúčinnost zákazů v některých situacích pronásledování však není důvodem pro jejich nepoužití či odmítání. Je ovšem třeba včas informovat oběť o eventuálním riziku spojeném s právním postupem vůči pachateli a poradit jí, jak může lépe zajistit svou bezpečnost či jaké alternativní kroky by mohla podniknout“ (Čírtková, s. 59).

- **„Stalkeréi jsou vždy muži“**

Přestože značná část studií o stalkingu nese poznatky o mužských pachatelích, představa je to zcela zavádějící. Experti vychází z faktu, že přibližně u 20% případů, hodnocených jako závažné, jsou pachatelkami ženy. Neplatí zde ani hypotézy, že ženy coby pachatelky jsou méně nebezpečné než muži (Čírtková, 2013).

- **„Stalking končí vždy násilím, napadením oběti“**

Na udržení tohoto mýtu se podílejí částečně média, která poukazují hlavně na extrémní případy, které skončily brutálním napadením a smrtí oběti. Naštěstí je realita poněkud jiná, ale riziko je i přesto značně vysoké. Je nutné každý případ posuzovat individuálně. Dle výzkumných studií vyplývá, že každá pátá oběť byla svým pronásledovatelem nakonec fyzicky napadena, tedy že v přibližně 80% případů dominuje psychické terorizování. Je třeba se vyvarovat dvou extrémů: strašit oběť, neboť to vede k druhotné traumatizaci, anebo případ bagatelizovat, protože můžeme riziko nebezpečí naopak podcenit (Čírtková, 2013).

3 VIKTIMOLOGIE

z angl. victim = oběť

Viktimologie je relativně nová disciplína, rozvíjející se jako nauka o obětech.

Oběti trestných činů zkoumá vědeckým způsobem. Zvláště ji zajímá, jakou úlohu hraje oběť pro pachatele a zda-li se nějakým způsobem spolupodílí na interakci v průběhu trestného činu. Nejde o jakési zatížení oběti spoluvinou a tím tak zbavit viny pachatele. Rozvíjení viktimologie vede k poznatkům o tom, jak se účinně vyhnout roli oběti, jakými preventivními opatřeními lze riziko ohrožení snížit. Zavádí se proto souhrnný pojem „bezpečné chování“.

Zájem o problematiku viktimologie v současnosti je vyústěním pochybností o přiměřeném postavení oběti v systému spravedlnosti a trestního práva.

Prakticky až ve 30. letech 20. století se objevily kritické názory na práva obětí trestných činů, a to jak z hlediska právních, tak psychologických souvislostí. Odborníci nejen z řad právníků, psychologů či kriminologů se snaží spojit své úsilí a pod názvem viktimologie se snaží dosáhnout faktických změn ve prospěch obětí trestných činů.

V rámci této vědecké disciplíny se odborníci zaměřují na velké množství různých problémů, ve kterých se prolínají aspekty právní, psychologické, kriminologické, sociologické a mnohé další. Velký zájem badatelů je soustředěn na poznání viktimogenních situací. Existují místa a časové okamžiky propojené s velkým rizikem ohrožení. Pokud se takovým místům a časovým okamžikům nevyhýbáme, zvyšujeme pravděpodobnost stát se obětí trestného činu (Čírtková, 2015).

Podle výzkumů lze říci, že obětí stalkingu bývají častěji lidé, žijící bez partnera (z angl. single), anebo osoby krátce po rozpadu vztahu. Stalking z pohledu viktimologie představuje speciální případ. Nejde o čin, který se odehraje jednorázově, a se kterým se může oběť postupně vyrovnávat. Stalking je mnohonásobná pokračující viktimizace, složená z mnoha drobných incidentů. Riziko následných aktivit je značné a oběť se tak cítí permanentně ohrožena. Oběť svou pozornost soustřeďuje spíše na obnovu svého nerušeného soukromí, nikoli na trestní stíhání pachatele. Čírtková (2008) popisuje stalking v mnohém se lišící od jiných kritických zážitků či traumat. Bývá velmi obtížné přesně určit začátek pronásledování. Lze o něm mluvit prakticky od okamžiku, kdy sama oběť dle svého uvážení uzná, že snahy o kontakt ze strany pronásledovatele jsou jí nepříjemné a obtěžují ji. I přes pokus vyjádření nezájmu o takového chování, pachatel nereaguje a mnohdy ještě své aktivity stupňuje, mívají dokonce výhrůžný charakter.

Někteří z odborníků mluví o tzv. spirále stalkingu. Jedná se o tři opakující se fáze. V první z nich se začíná projevovat aktivita stalkera, vyvolávající v oběti úlek a strach a způsobující značný stres. Po jeho dočasném odeznění nastává druhá fáze, o něco klidnější, oběť se z otřesu vzpamatovává, což ale netrvá dlouho, a hned nato přichází třetí fáze, kulminuje stres, bezmoc, pocity podezíravosti, což svědčí o tom, že stalker má již oběť ve své moci.

V rámci psychologického přístupu, dle Čírtkové (2015), lze rozdělit tři základní typy viktimogenních faktorů:

- sociální faktory – profese, sociální vrstva, pozice v rodině, tj. nejstarší nebo naopak nejmladší dítě, styl rodinné výchovy, patologie v rodině
- osobnostní faktory – osobnostní vlastnosti, které činí jedince náchylným pro roli oběti, a to konkrétní typ deliktů, například podvodu či znásilnění
- behaviorální faktory – rizikové chování, například vyhledávání viktimogenních lokalit, provokující jednání apod.

3.1 Viktimizace

Viktimizace = proces poškozování a způsobování újmy, čímž se z jedince stává oběť trestného činu. Jde o daleko složitější proces, než jak se zdá na první pohled. Viktimizace začíná, ale mnohdy nekončí útokem na oběť. Podle výzkumů z psychologického hlediska je újma způsobená trestným činem úvodním dějem a na něj navazují další zraňující události. Znamená to tedy, že viktimizace má svou dynamiku překračující bezprostřední a přímé důsledky trestného činu (Čírtková, 2015).

Viktimizace je silně stresující událost, tedy nenadálá a neočekávaná, tzn., že je prakticky nemožné se na ni dopředu připravit, obtížné se s ní vypořádat, je téměř nemožné se jí vyhnout a v celku je brána jako krize.

Rozlišujeme 2 fáze viktimizace:

- primární - újma způsobená pachatelem a vznikající jako bezprostřední a přímý důsledek trestného činu

- sekundární neboli druhotné zraňování – újma vznikající v důsledku reakcí, například druhotné psychické poškozování oběti tím, jak na událost reaguje nejbližší okolí nebo traumatizující projednávání věci před soudem

Do oblasti druhotné viktimizace může zasáhnout nevhodné jednání policistů, jejich netaktní a necitlivý přístup, nevhodná komunikace, nesrozumitelné vysvětlení postupu během vyšetřování.

V souvislosti s psychologickým zkoumáním problému, tedy jak se jedinec vyrovnává s prožitou událostí a tím vlastní vzniklou újmou, lze hovořit o třetí fázi viktimizace, tj. **terciální viktimizaci**. Jedná se o stav jedince, kdy není schopný se vyrovnat s traumatickým zážitkem, třebaže došlo k nápravě a odškodnění. Psychicky se mění, například nedokáže navázat na svou původní kariéru a výrazně mění i svůj životní styl. Je třeba proto hledat v osobnostním založení oběti (Čírtková, 2015).

Na první a druhou fázi viktimizace navazují tzv. primární a sekundární rány.

Primární rány vznikají v průběhu první fáze viktimizace a jsou trojího druhu:

- fyzická újma - narušení fyzické integrity, začíná lehčími zraněními, pokračuje těžkým ublížením na zdraví či usmrcením

- finanční újma – poškození nebo ztráta majetku, ušlý zisk či náhrada na uzdravení

- emocionální újma – takové rány jsou těžko postižitelné, odehrávají se v prožívání oběti a mohou být značně ničivé a velmi těžko odstranitelné, mohou se projevit jako nespavost

Co se týká sekundárních ran, ty jsou psychologického rázu a objevují se při sekundární viktimizaci. Mohou zraňovat daleko krutěji než rány primární. Jsou tvořeny trojicí pocitů:

- ❖ pocit nespravedlnosti – oběť mohou trápit okolnosti s průběhem vyšetřování a následného soudního procesu, vyvolávat tak v ní pocit nespravedlnosti z nedostatku informací, vyšetřování pachatele na svobodě nebo podmíněného odsouzení

- ❖ pocit nedůstojnosti – oběť často strádá pocitem ponížení a ztráty lidské důstojnosti, může to být způsobeno následkem necitlivě vedeného výslechu, nezáměrným kontaktem ze strany veřejnosti z důvodu mylných informací, či snad laickou teorií o tom, že oběť nějakým způsobem nese vinu na vzniklé situaci, například svým nápadným způsobem života apod.

- ❖ pocit izolace – navazuje na mýtus o spolupodílu oběti na její viktimizaci, jedná se o prožitkový důsledek prodělaných vztahů v bezprostředním sociálním prostředí, v rodině, na pracovišti, v místě bydliště, atd., oběť registruje, že se jí okolí snaží spíše vyhýbat, což nese velice citlivě osaměním a izolovaností, trpí pocitem dezintegrace, která zpětně vyvolává nepříjemné pocity v těch, jež mu chtějí pomoci

Podle Čírtkové (2014) je druhotné zraňování oběti častou příčinou její neochoty spolupráce s policií a s justicí. Reálně nemusí ale k sekundární viktimizaci vůbec dojít. Obava oběti ze stigmatizace ji může natolik trápit, že trestný čin neoznámí a setrvá raději v latenci. Původci druhotného zraňování mohou být instituce oficiální kontroly (policie a justice), média a sociální okolí oběti. Ti mají největší potenciál druhotně zraňovat poškozeného, protože popisují trestný čin a posuzují roli oběti, kterou v něm sehrála. Dalšími původci sekundární viktimizace mohou být znalci, pracovníci pojišťoven, anebo úředníci v institucích, s nimiž přichází poškozený do kontaktu.

Problém při výzkumech spočívá v tom, jak od sebe oddělit psychické následky primární viktimizace a psychickou újmu způsobenou při sekundární viktimizaci. Ta totiž sama od sebe neexistuje, ale vždycky navazuje na primární. K hlavním následkům pak patří prohloubení psychických dopadů zločinu na oběť, tj. vyostřování následků primární viktimizace.

V rámci psychotraumatologie se užívá pojmu kumulativní trauma. Jedná se v podstatě o sled traumatizujících událostí či okolností, které samy o sobě sice nedosahují prahu zranitelnosti, ale jejich časová souslednost oslabuje síly jedince. Vzniká obraz mnohdy těžké psychotraumatizace. Jedinec vlastně nemá čas na to, aby se zotavil z první nepříznivé události a už musí čelit další. Řetěz nepříznivých událostí tak blokuje nutné fáze vyrovnávání se stresem.

Pokud se fáze zotavování přeruší, dojde k prolomení obranných schopností. Jednoduše lze říci, že primární viktimizace obětí psychicky destabilizuje a sekundární viktimizace prolomí její psychickou integritu (Čírtková, 2014).

Sekundární viktimizace může stát za zhoršením duševního stavu obětí.

Často také bývají zaměňovány pojmy sekundární viktimizace a retraumatizace.

Retraumatizací rozumíme exacerbaci, tj. zhoršení nebo opětovné propuknutí příznaků posttraumatické stresové poruchy (PTSP), způsobené postupem policie či justice. Při výslechu je poškozený nucen opětovně vylíčit průběh trestného činu, rozpomínat na kritický děj, a to může příznaky zhoršit, říkají jedni odborníci.

Oproti tomu jiní experti tvrdí, že takové znovuprožívání události před soudem je sice pro obětí velice bolestivé a stresující, ale z pohledu terapie velmi přínosné (Čírtková, 2014).

3.2 Viktimita

Viktimita je náchylnost člověka k tomu, stát se obětí nějakého trestného činu. Typickými vlastnostmi, kterými člověk v tomto případě disponuje jsou nezdrženlivost, až extrémní extrovertnost, emoční labilita, špatné sociální zázemí. Takové rysy se v mnoha případech shodují s rysy pachatele.

Viktimita je zvýšena v případě sociální viditelnosti, tj. u veřejně známých osobností, anebo naopak u lidí sociálně izolovaných, tj. bezdomovců, osamocených a starých lidí.

3.3 Reviktimizace

Reviktimizace je opakovaná viktimizace osob, tzn., že se jedinec stane v průběhu krátké doby opakovaně obětí trestného činu. Může to být ovlivněno různými faktory, z nichž jeden je sociální, projevující se u osob v rizikových profesích, např. policisté, hasiči, lékaři či řidiči z povolání. Druhým faktorem může být provokující rizikové chování samotné oběti, tím pak pachatele vyprovokuje k trestné činnosti; dalším faktorem, přímo závislým na osobnosti člověka, je extrémní důvěřivost nebo nekonečná touha po dobrodružství, čehož pachatel dokáže zneužít; v neposledním případě jde o faktor handicapu, což pachatel chápe jako překážku v obraně a takoví lidé jsou pak v očích pachatele snadnou kořistí. Často se pak stávají oběťmi loupežných přepadení, krádeží, sexuálních deliktů, týrání a stalkingu.

Osoba, coby mnohočetná oběť, může trpět poruchami spánku, strachem ze tmy, pocitem neustálého vnitřního neklidu, bezmocnosti a sklíčenosti, nesoustředěností a různými zdravotními potížemi, podobně jako u domácího násilí (Matoušková, 2013).

Reviktimizace není v průběhu relativně krátké doby v současnosti bohužel ničím zvláštním.

Dnes platí, že mnohonásobná oběť není nenormálním či výjimečným jevem a nevztahuje se na ohraničený psychologický typ osobnosti. Hlavní roli při objasňování jevu mnohonásobných obětí hraje zranitelnost. Čírtková (2015, s. 224) uvádí: „Vysílá-li osoba do svého okolí četné signály slabosti, neopatrnosti a snížené energie, přitahuje na sebe pozornost potencionálních útočníků“.

3.4 Trauma obětí trestného činu

Každý trestný čin vyvolá v oběti menší nebo větší trauma.

Psychologické trauma neboli poškození je druh psychiky, ke kterému dochází v důsledku traumatické události (Matoušková, 2013).

Psychické a fyzické reakce lze rozdělit na:

- psychické prožívání – spojeno s pocity strachu, nejistoty, viny, ztrátou sebedůvěry
- psychické změny – projevující se několik hodin po činu nebo i po několika dnech, jsou dlouhodobé nebo trvalé, dochází ke zhoršení paměti, rozumových schopností a zpomalení myšlení, snižuje se koncentrace pozornosti a projevuje se náladovost
- fyzické a tělesné reakce – dochází k celkové tělesné slabosti, srdečním a žaludečním potížím, bolestem hlavy a plačtivosti (Matoušková, 2013)

Když toto trauma vede k posttraumatické stresové poruše, může dojít k poškození a fyzickým změnám v mozku, což má za následek změnu reakce na budoucí stres.

Traumatickou událost zahrnuje buďto jeden zážitek nebo opakované situace, které mohou přemoci individuální schopnost je zvládnout.

3.4.1 Posttraumatická stresová porucha

Jasným příznakem PTSP je znovuvybavování a znovuprožívání traumatických vzpomínek, ať už v myšlenkách, tak i jiných smyslových vjemech. **Intruse**, tj. nežádoucí vybavení si traumatické situace, byť jen minimálním podnětem, se v rámci PTSP projevuje například vynořováním celých scén traumatizující události anebo tzv. vyplavováním vizuálních, sluchových či olfaktorických, tj. čichových, detailů. Patří sem dále tzv. flashbaky, kdy se oběť chová, jakoby se událost znovu odehrávala, a je pro ni tudíž v daném okamžiku naprosto nemožné oddělit od sebe realitu a vzpomínky. S komplexem příznaků vyhýbání se situacím, způsobující posttraumatickou stresovou poruchu, souvisí tzv. **psychogenní amnézie neboli disociativní porucha paměti**. Projevuje se neschopností vybavit si důležité aspekty traumatizující situace.

Mezi dalšími příznaky vyhýbání se můžou být **disociativní fenomény**, tedy ztráta zájmů nebo životních perspektiv, kam je možno řadit nezáměr o pracovní kariéru, rodinu, partnerství, dále nízké angažování v důležitých aktivitách, projevuje se tzv. **numbing**, tj. zúžený rozsah emocí, emocionální otupění, neschopnost prožívat něžnost, apod.

Další skupinu příznaků tvoří **chronicky zvýšené nabuzení** (z angl. hyperarousal). Mezi typické projevy patří poruchy usínání a spánku, zvýšená dráždivost, poruchy koncentrace, zvýšená bdělost (hypervigilance) a přepjatá lekavost. Uvedené příznaky se projevují zpravidla ihned po katastrofické události. Specifická varianta je tzv. odložená posttraumatická stresová porucha, kdy se obraz poruchy rozvine v delším časovém úseku, minimálně šesti měsíců, od spouštějící události (Čírtková, 2014).

Oběť trestného činu může bojovat s následujícími pocity:

- pocit zneuctění – mají pocit, že jsou „jiní“, protiví se jim světa ztrácí duševní jistotu
- pocit ztráty důvěry – lidé bývají zmatení, před tím měli spořádaný a relativně bezpečný život
- pocit ztráty autonomie – za normálních okolností každý člověk své chování ovlivňuje, kontroluje a je schopen překonávat překážky, naproti tomu oběť se cítí být slabá a bezmocná

Fáze prožívání újmy:

- fáze nárazu = šoku – ztuhnutí je střídáno dezorganizací, popřením a regresí
- fáze hojení = předběžná adaptace – oběť se k traumatu prožitkově vrací a odmítá o něm mluvit, uzavírá se do sebe, délka této fáze je individuální, ale může trvat až 1 rok
- fáze zhojení = konečná adaptace – vzpomínky už nejsou emocionálně prožívány, oběť se snaží mít nad traumatem nadhled, i když zůstává trvalou součástí osobnosti, dochází ke změně sebepojetí (Matoušková, 2013)

3.4.2 Psychopatologie u obětí stalkingu

Výzkumná studie oddělení klinické psychologie univerzity v Amsterdamu a Leidenu, která proběhla pod tímto názvem, měla za cíl zjistit, zda-li vykazují oběti stalkingu zvýšený výskyt psychopatologie, a jestli určité podoby stalkingu způsobují konkrétní symptomy. Oběti zařazené do výzkumu přesně popsaly intenzitu a projevy aktivit stalkera. Výzkumníci zjistili u 77% obětí vysokou míru psychopatologie, a bylo proto možné přímo diagnostikovat určitou poruchu duševního zdraví. Mezi nejčastější patřily depresivní a úzkostná porucha, dále sociální dysfunkce a četné psychosomatické potíže. Lepší výsledky v péči o oběti stalkingu lze očekávat od terapie, zaměřující se na schopnosti zvládat stres (Čírtková, 2014).

V posledních pěti až deseti letech lze zaznamenat rozpad partnerských vztahů. Lidé kolikrát ani nevědí, jestli spolu žijí, či nikoli. Příkladem mohou být dva manažeři, z nichž každý má svůj byt, chvíli jsou sami doma a chvíli u partnera. A to už začíná být matoucí faktor z hlediska stalkingu. Jelikož takové vztahy nejsou od počátku definované, často ani jednoznačně nekončí. Zde lze narazit na rozdíl v tom, jak každý z partnerů vnímá tento vztah. Zatímco jeden z nich ho vnímá jako vážný, ten druhý ne, protože podle něj jde jen o flirt a nepřikládá mu důležitost (Psychologie dnes, 2017).

3.5 Pomoc obětem trestného činu nebezpečného pronásledování

Pomoc obětem je otázkou správné politiky a vyspělosti státu. Mluvíme-li o obětech trestných činů, hromadných nehod či pozůstalých, je pomoc státu naprosto nezastupitelná. Každý vyspělý stát přijímá řadu legislativních a organizačních opatření, která, vedle pomoci samotných občanů, přispívá ke zmírnění následků. Jde o státem budovaný systém, který má přesná pravidla. Stát by měl podporovat prevenci, spravedlivé potrestání pachatelů, odškodnění obětí a pomoc pro ně v těžkých traumatizujících zkušenostech.

Existují centra s nepřetržitým provozem, jejichž cíle je pomoc obětem, nasměrování je na specializovaná pracoviště. Taková zařízení poskytují pomoc telefonickou, ambulantní či hospitalizační. Modelem pro vznik Asociace občanských poraden byla krizová centra v zahraničí. Podle jejich vzoru tak fungují v každém větším městě pracoviště, kam se oběti mohou obrátit o pomoc.

První krizové centrum vzniklo 5. listopadu 1989 v Brně - Bohunicích, kde také funguje centrum pro týrané, zneužívané a jinak ohrožené děti. Postupně se rozrůstala krizová centra po celé České republice, kdy hlavním cílem je podpora obětí a dodání chybějícího sebevědomí.

První linka důvěry byla založena v Praze v roce 1964 na psychiatrické klinice FVL UK tehdejším primářem MUDr. Miloslavem Plzákem, CSc. V roce 1994 byla založena Česká asociace pracovníků linek důvěry (Matoušková, 2013).

Pomoc obětem obecně může zajišťovat:

- státní a veřejný sektor
- soukromý sektor
- neziskový sektor

Oběti se mohou s ohledem na závažnost případu obrátit v neziskovém sektoru na linky důvěry, sociálně-právní poradny, krizová centra, ale také na domovy pro seniory či domovy pro matky s dětmi. Další pomoc poskytují advokátní a právní poradny, a to zejména v oblasti základních práv.

Mezi nejznámější neziskové organizace u nás patří Liga lidských práv a Bílý kruh bezpečí, soustřeďující se na pomoc obětem trestných činů. Neziskové organizace takového typu fungují mimo jiné i na Slovensku.

Mezi další významně pomáhající subjekty patří:

Rosa – pomoc ženám domácího násilí a jejich dětem a prevence násilí

Acorus – pomoc osobám ohrožených domácím násilím

proFem – násilí na ženách a ženská lidská práva

Élektra – pomoc ženám zneužitých v dětství

Magdalenium – pomoc obětem domácího násilí

In IUSTITA – pomoc obětem trestných činů páchaných z nenávisti

(Velikovská, 2016)

„Odbornou pomocí se rozumí psychologické, sociální poradenství, právní pomoc, poskytování právních informací nebo restorativní programy“ (Jelínek, 2014, s. 47).

„Právní pomoc a poskytování právních informací jsou jednou z forem odborné pomoci, které lze poskytovat obětem trestných činů. Zákodárce v rámci pomoci obětem trestných činů dále rozlišuje poskytování právních informací a právní pomoc obětem“ (Jelínek, 2014, s. 52).

Mezi státem podporované služby, kam se mohou oběti trestných činů obracet, patří státní linky důvěry, např. anonymní linka pomoci v krizi zřízená ministerstvem vnitra, nebo poradny, např. poradna pro rodinu a partnerské, mezilidské vztahy.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

V praktické části bakalářské práce jsme si stanovili výzkumný problém, k němuž potřebujeme zjistit informace, zdali je veřejnost Zlínského kraje informována o problematice stalkingu.

Výzkumným problémem tedy chceme zjistit, zda je veřejnost ve Zlínském kraji informována o nebezpečném pronásledování, jeho projevech a následcích pro oběť.

Výzkumným problémem chceme také zjistit povědomí veřejnosti ve Zlínském kraji o stalkingu.

Na základě stanoveného výzkumného problému jsme se rozhodli pro kvantitativní výzkum, který byl realizován formou dotazníkového šetření.

„Práce při stanovení problému obvykle začíná tzv. předběžnou teoretickou analýzou poznatků, v oblasti, kterou hodláme zkoumat. Cílem této analýzy je seznámení se současným stavem a úrovní poznání v dané oblasti“ (Chráška, 2016, s. 11).

4.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, zda je veřejnost ve Zlínském kraji informována o problematice stalkingu, jeho projevech a možných důsledcích, plynoucích z nebezpečného pronásledování pro oběť. Odpovědi na stanovené dílčí cíle zjistíme výzkumnými otázkami, které jsme si stanovili.

4.2 Dílčí cíle

1. Zjistit míru informovanosti respondentů ve Zlínském kraji o stalkingu.
2. Zjistit, kdo se podle respondentů stává nejčastěji pachatelem stalkingu.
3. Zjistit názor respondentů na právní úpravu stalkingu.
4. Zjistit typické charakteristiky oběti stalkingu z pohledu respondentů.
5. Zjistit, zda podle respondentů nese oběť podíl na vlastním pronásledování.
6. Zjistit znalosti respondentů o možnostech pomoci obětem stalkingu.
7. Zjistit, zda se sami respondenti dopustili stalkingu, nebo se stali jeho obětí.
8. Zjistit, zda může stalking končit smrtí oběti.

4.2.1 Výzkumné otázky

Na základě stanovených dílčích cílů byly stanoveny tyto výzkumné otázky.

Výzkumná otázka č. 1: Jaká je míra informovanosti respondentů ve Zlínském kraji o stalkingu?

Výzkumná otázka č. 2: Kdo se podle respondentů stává častěji pachatelem stalkingu?

Výzkumná otázka č. 3: Jaký je názor respondentů na právní úpravu stalkingu?

Výzkumná otázka č. 4: Jaké jsou typické charakteristiky oběti stalkingu z pohledu respondentů?

Výzkumná otázka č. 5: Nese podle respondentů oběť podíl viny na svém pronásledování?

Výzkumná otázka č. 6: Mají respondenti znalosti o pomoci obětem stalkingu?

Výzkumná otázka č. 7: Dopustili se sami respondenti stalkingu nebo se stali jeho obětí?

Výzkumná otázka č. 8: Může stalking končit smrtí oběti?

4.3 Výzkumný soubor a způsob jeho výběru

Výzkumným problémem byla veřejnost ve Zlínském kraji. Respondenti byli osloveni dotazníkem elektronickou formou pomocí sociálních sítí. Elektronický dotazník byl zveřejněn na webu www.survio.com a sběr dat probíhal v termínu od 7. do 11. dubna 2018. Celkem bylo vyplněno 149 dotazníků, pro výzkum bylo použitelných 136 dotazníků. Vyřazeno bylo 13 dotazníků, jelikož jejich respondenti nepocházeli ze Zlínského kraje, což bylo pro výzkum podmínkou. Návratnost dotazníku byla 91% a s nimi bylo dále pracováno.

Dotazník vhodný pro výzkum vyplnilo 99 žen a 37 mužů. Všichni respondenti byli informováni o anonymním vyplňování dotazníku.

4.4 Metoda sběru dat a realizace výzkumu

Výzkum byl realizován dotazníkovým šetřením šířeným elektronickou formou, který je v pedagogickém výzkumu frekventovanou metodou k získání potřebných dat. Důvodem této metody je rychlé, ekonomicky nezatěžující shromáždění potřebných dat k výzkumu anonymní formou od celkem velkého počtu respondentů.

Dle Chrásky (2016, s. 158) je dotazník „soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně“. Dotazník k bakalářské práci tvořilo 25 otázek. Jednalo se o otázky uzavřené, polouzavřené i škálové. V první části dotazníku jsme se soustředili na základní údaje o respondentech, tj. věk, pohlaví, stav a dosažené vzdělání. V další části jsme se zabývali informovaností o projevech stalkingu, o pachateli, o oběti a následcích, které na ní může stalking zanechat, dále pak trestným činem nebezpečné pronásledování a řešením situace v případě, že by se sám respondent nebo někdo z jeho blízkých stal obětí. Respondenti měli na výběr z různých možností, mohli doplnit i svou vlastní odpověď a to v kolonce jiná odpověď. V dotazníku byly obsaženy i otázky škálové, kdy si respondent v odpovědi vybírá určitý bod na předložené škále. V dotazníkovém šetření této bakalářské práce bylo využito škály Likertova typu. U těchto škál se prezentuje tvrzení a respondent určuje stupeň svého souhlasu nebo nesouhlasu na dané škále.

5 VYHODNOCENÍ A INTERPRETACE DAT

V této kapitole se zabýváme podrobným analyzováním a interpretací získaných dat.

Data byla analyzována v programu Microsoft Excel, jsou znázorněna v grafech a slovně interpretována. Z celkového počtu 149 obdržených dotazníků bylo 91%, tedy 136 vyplněných dotazníků dále použito pro výzkum. 13 dotazníků představovaných 9% z celkového počtu vyplněných dotazníků bylo vyřazeno a pro výzkum nebylo dále použito.

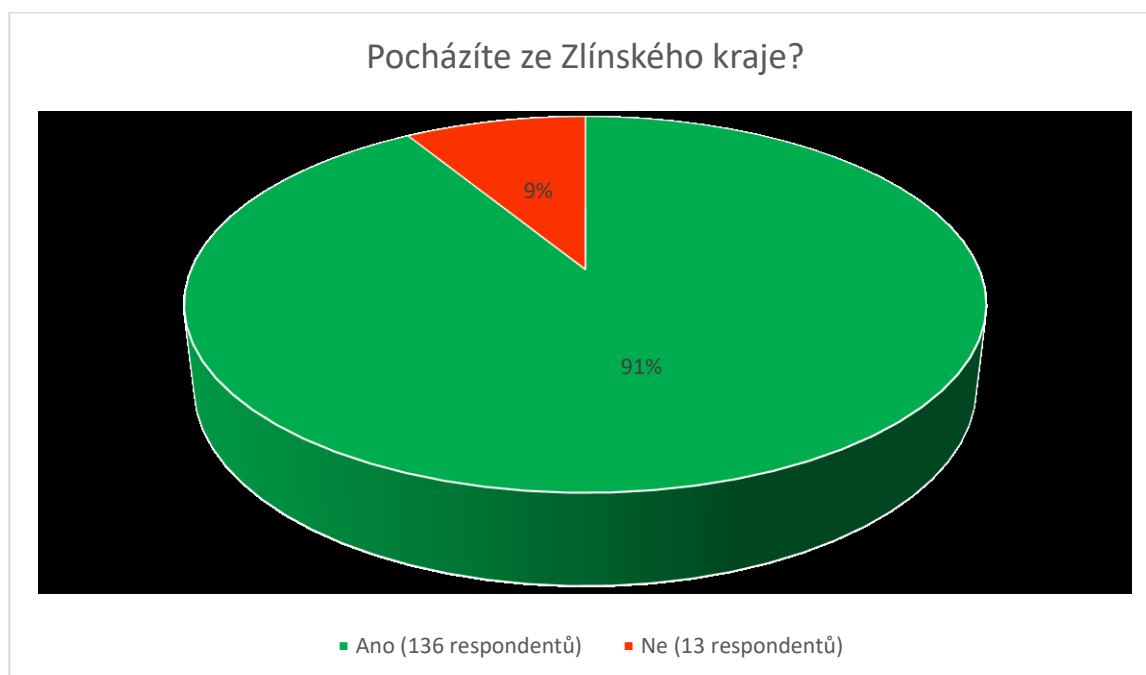
5.1 Analýza a interpretace dat

V kapitole se zabýváme podrobným analyzováním odpovědí respondentů z dotazníkového šetření.

V rámci popisu výsledků je uvedena absolutní a relativní četnost.

Otázka č. 1:

Pocházíte ze Zlínského kraje?



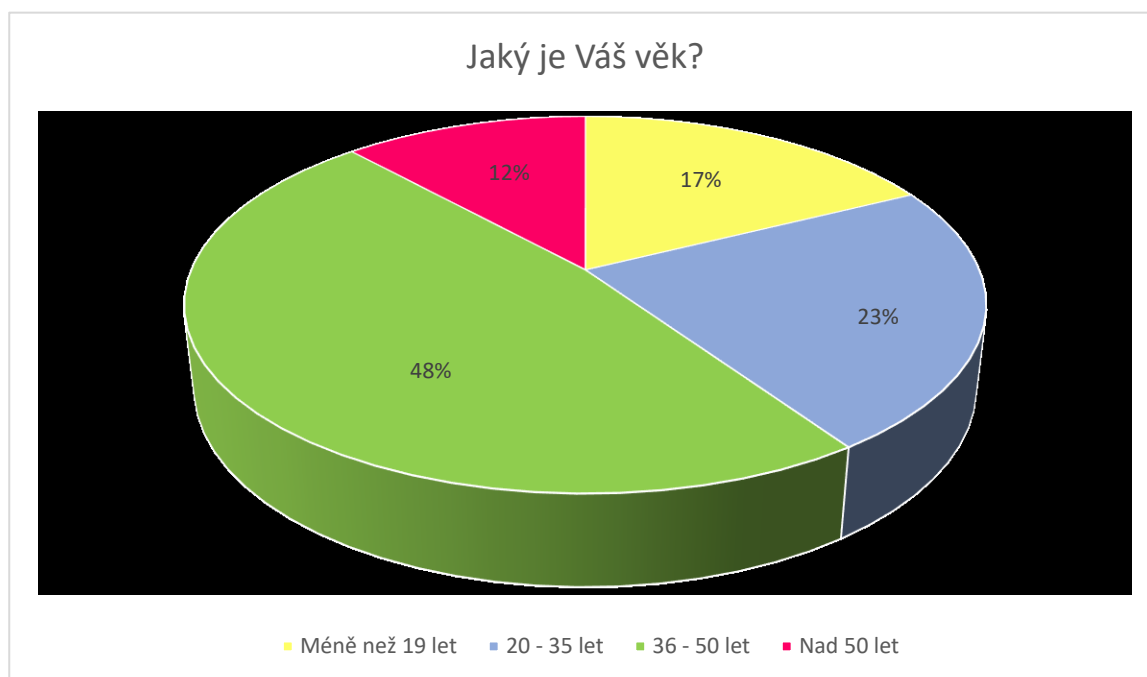
Obrázek č. 1 – Respondenti Zlínského kraje

V tomto dotazníkovém šetření jsme zjišťovali, zdali respondenti pocházejí ze Zlínského kraje, což bylo důležité pro náš výzkum. Z celkového počtu 149 respondentů odpovědělo, že 13 z nich (9%) ze

Zlínského kraje nepochází, a proto byly z výzkumu vyškrtnutí a 136 dotazovaných (91%) odpovědělo, že ze Zlínského kraje pochází a odpovědi těchto respondentů byly dále ve výzkumu zpracovány.

Otázka č. 2:

Jaký je Váš věk?



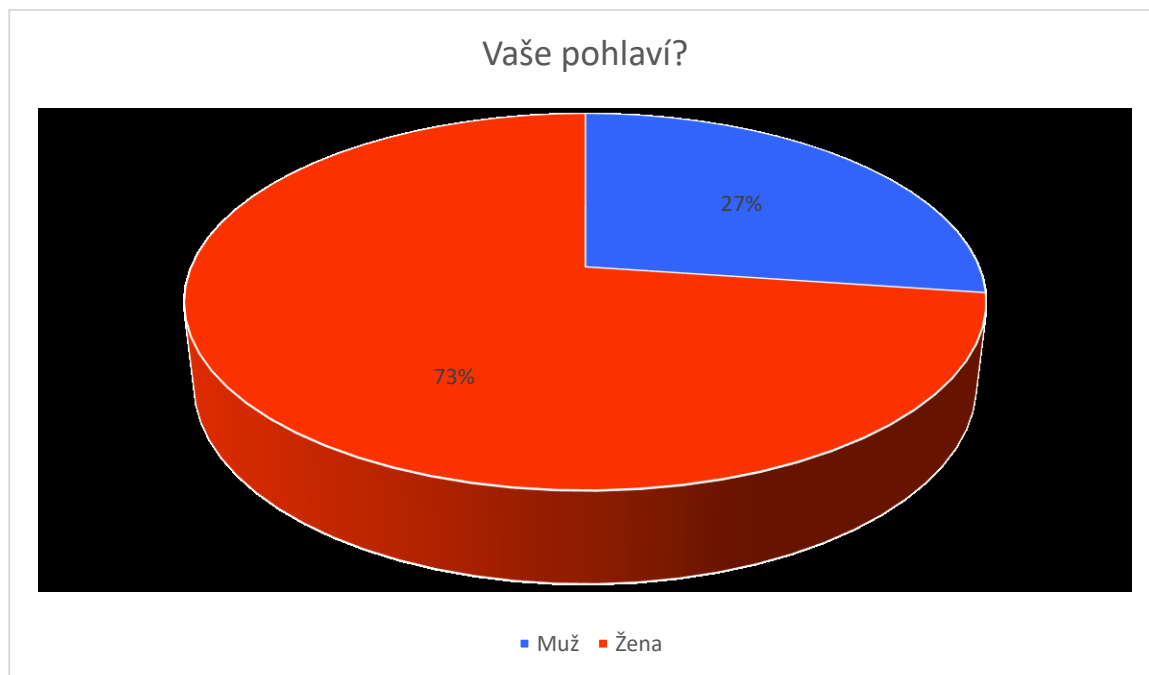
Obrázek č. 2 – Věk respondentů

V otázce č. 2 uvedli dotazovaní svůj věk, z čehož vyplývá, že v kategorii do 19 let se výzkumu zúčastnilo 24 lidí (17%), v kategorii od 20 do 35 let to bylo 31 lidí (23%), ve věku 36 až 50 let odpovědělo 65 respondentů (48%) a ve věkové kategorii nad 50 let se výzkumu zúčastnilo 16 osob (12%). Z toho vyplývá, že se na výzkumu nejvíce podílela kategorie lidí ve věku mezi 36 a 50 lety.

Otázka č. 3:

Jaké je Vaše pohlaví?

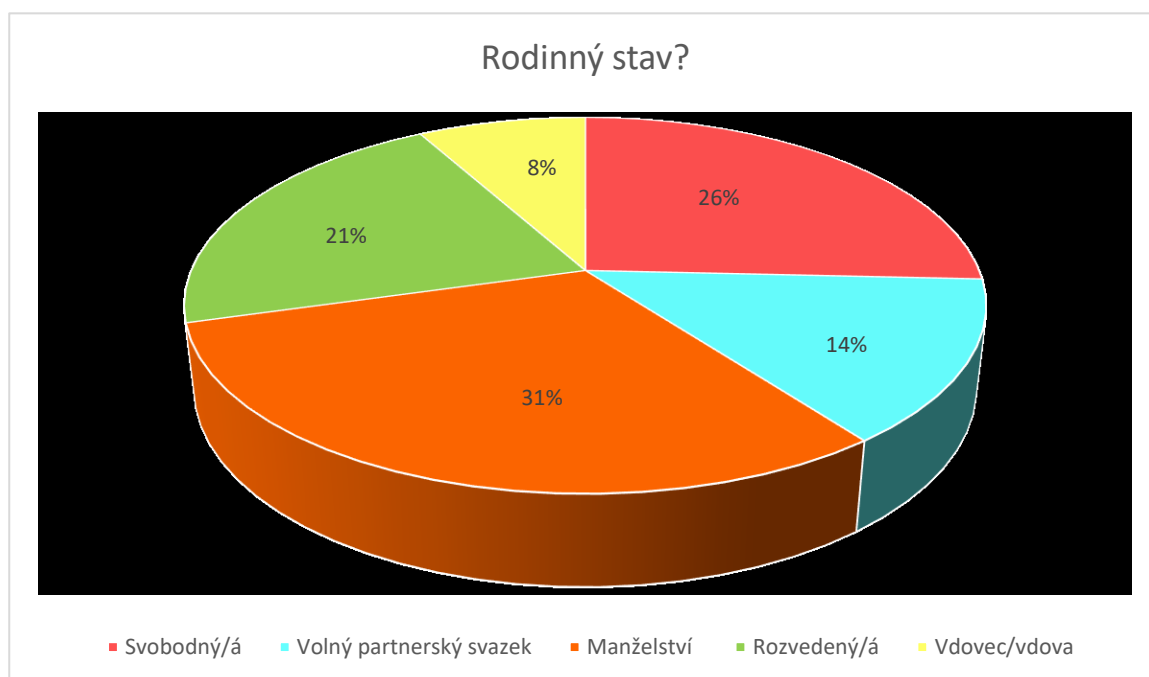
Z odpovědí na 3. otázku je dle grafu patrné, že výzkumu zúčastnilo z počtu 136 respondentů celkem 99 žen, což představuje 73% a 37 mužů, což je zbylých 27% respondentů.



Obrázek č. 3 – Pohlaví respondentů

Otázka č. 4:

Jaký je Váš rodinný stav?

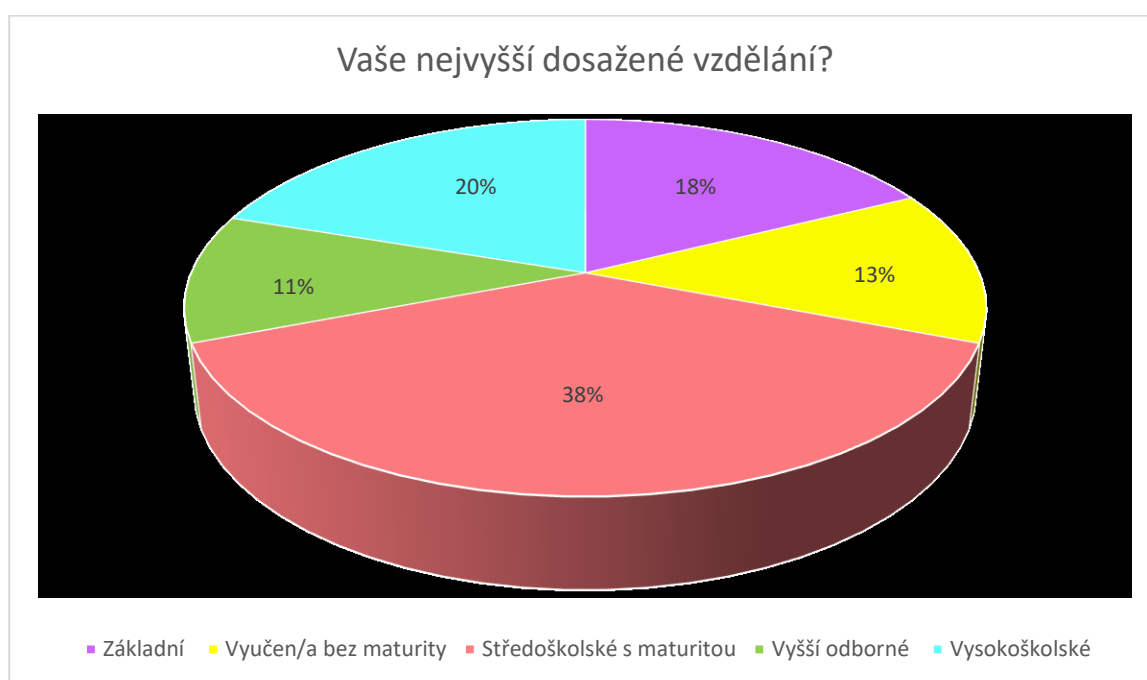


Obrázek č. 4 – Rodinný stav respondentů

Z grafu č. 4 vyplývá, že se dotazníkového šetření zúčastnilo 35 svobodných respondentů (26%), ve volném partnerském svazku žije 19 respondentů (14%), dále pak 42 dotazovaných žije v manželství (31%), což představuje největší zastoupení v odpovědích, rozvedených je 29 respondentů (21%) a ovdovělých se na dotazníkovém šetření podílelo 11 lidí (8%). Nikdo nenapsal jinou možnost, tedy 0% v grafu není zaznamenáno.

Otázka č. 5:

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

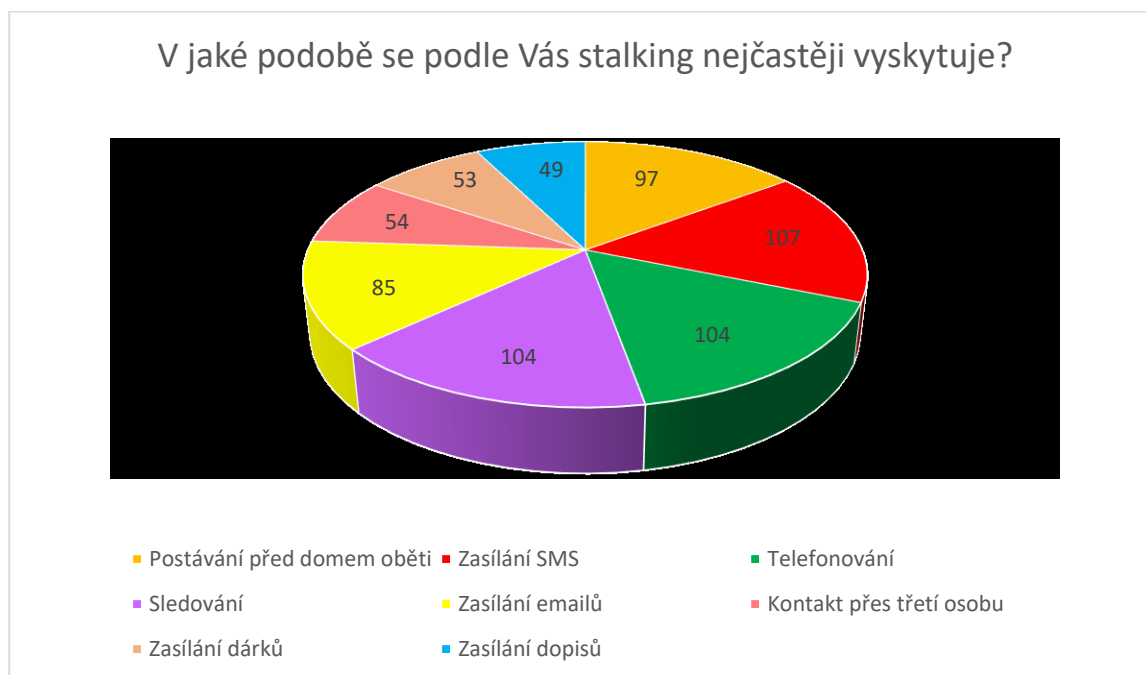


Obrázek č. 5 – Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Z grafu lze vyčíst, že lidí se základním vzděláním se na výzkumu podílelo celkem 24, což představuje 18%, dále vyučení bez maturity mělo 18 respondentů (13%), středoškolské vzdělání s maturitou mělo 52 lidí, tedy 38% a to je největší zastoupení, dále kategorie vyššího odborného vzdělání je zastoupena 15 lidmi, představovanými 11% a nakonec vysokoškolsky vzdělaní se na výzkumu podíleli 20%, což je 27 lidí, tedy pětina ze 136 respondentů.

Otázka č. 6:

V jaké podobě se podle Vás stalking nejčastěji vyskytuje?



Obrázek č. 6 – Nejčastější podoba stalkingu

U této otázky měli respondenti za úkol seřadit dle jejich názoru nejčastější formy stalkingu.

Jako nejčastěji používanou formu zvolili ve 107 případech zaslání SMS zpráv, následovalo telefonování a sledování oběti na 2. a 3. místě v počtu 104 hlasů. Na 4. místě jako nejpoužívanější taktiku stalkera uvedli respondenti postávání před domem oběti a to ve 97 případech. Zaslání emailů a to v počtu 85 hlasů zvolili na 5. místo, na 6. místo dosadili s 54 hlasy kontaktování oběti přes třetí osobu, hned vzápětí v počtu 53 hlasů dostalo 7. místo zaslání dárků a o 4 hlasy méně, tedy v dotazníku na posledním místě zvolili respondenti zaslání dopisů. Možná proto, že dnes je zaslání dopisů poměrně zdlouhavou cestou a stalker chce znát reakce své oběti co nejdříve. Podle grafu lze také soudit, že odpovědi na 6. až 8. místě jsou celkem vyrovnané.

Otázka č. 7:

Jaký je podle Vás věk oběti v porovnání s pachatelem stalkingu?



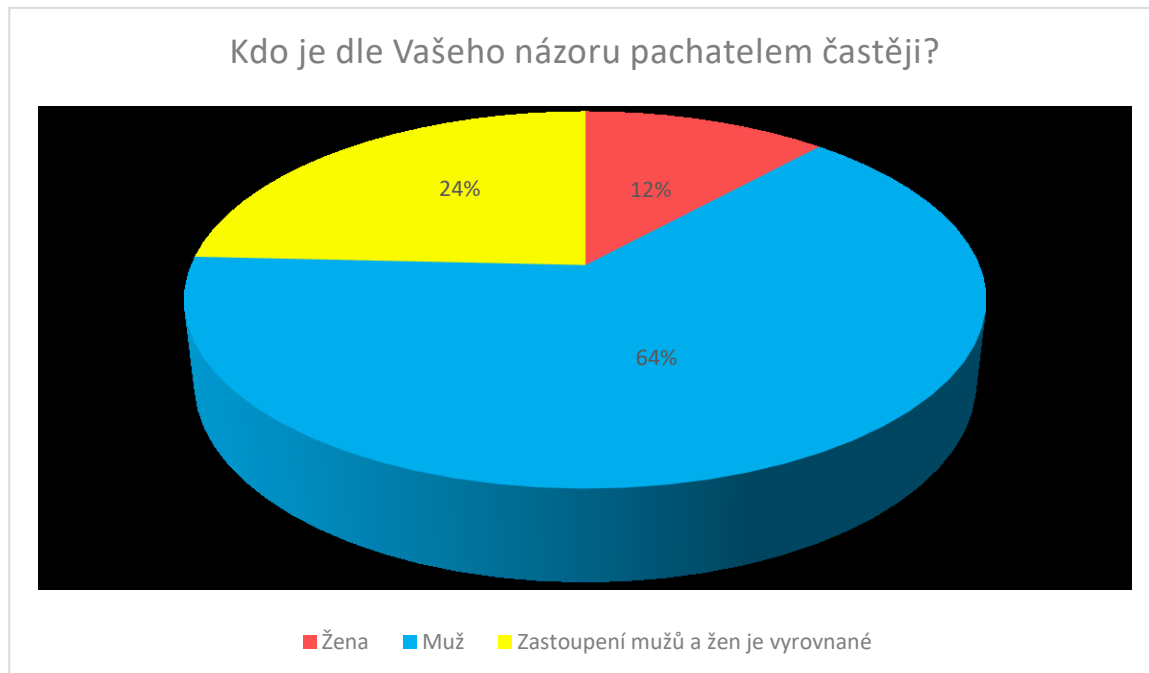
Obrázek č. 7 - Věk oběti v porovnání s pachatelem stalkingu

V odpovědi na tuto otázku měli respondenti celkem jasno. 79% z nich, tedy 107 osob odpovědělo, že oběť i pachatel jsou zhruba stejného věku, což podle dosavadních provedených výzkumů odpovídá skutečnosti. 26 respondentů, což představuje 19% si myslelo, že je oběť výrazně mladší než pachatel a pouhá 2% tedy 3 respondenti z dotazovaných uvedli, že je naopak oběť výrazně starší než pachatel.

Otázka č. 8:

Kdo je dle Vašeho názoru pachatelem častěji?

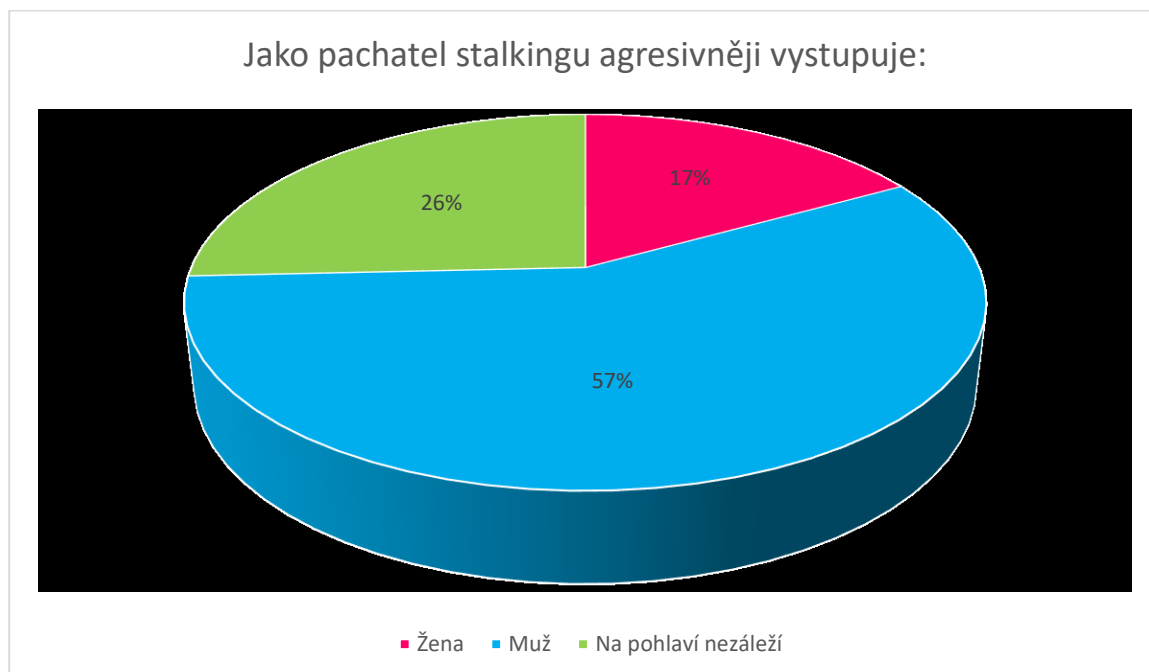
Podle respondentů je častěji pachatelem muž a to v 64% případů, což představuje 87 odpovědí. Žena jako častější pachatelka stalkingu byla označena v 16 případech představovaných 12%. Jak ukazuje graf níže, tak 24% odpovědí, což bylo 33 hlasů, znamená, že nezáleží, jestli je pachatelem muž či žena. Respondenti tedy soudí, že zastoupení v trestné činnosti nebezpečného pronásledování má muž i žena stejně.



Obrázek č. 8 – Častější pachatel

Otázka č. 9:

Jako pachatel stalkingu agresivněji vystupuje...

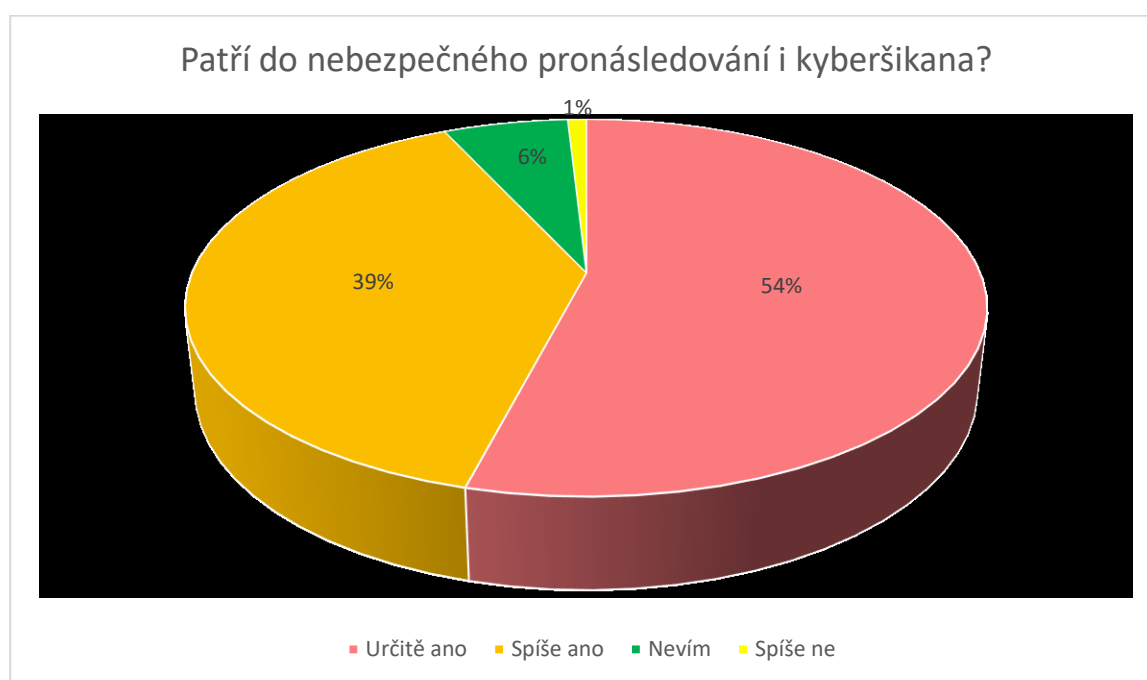


Obrázek č. 9 – Agresivnější pachatel

Jako agresivnějšího pachatele stalkingu označili respondenti beze sporu muže a to v 57%, což představuje 78 odpovědí ze 136. Jako ženu, která je agresivnější v nebezpečném pronásledování, zvolili respondenti 23 krát, což odpovídá 17% a 35 osob odpovědělo, že na pohlaví nezáleží, tedy že muž i žena jsou v páchání této trestné činnosti velmi podobní, prakticky neexistuje rozdíl v jejich síle agresivity. Tento názor sdílí 26% zúčastněných výzkumu.

Otázka č. 10:

Patří do nebezpečného pronásledování i kyberšikana?

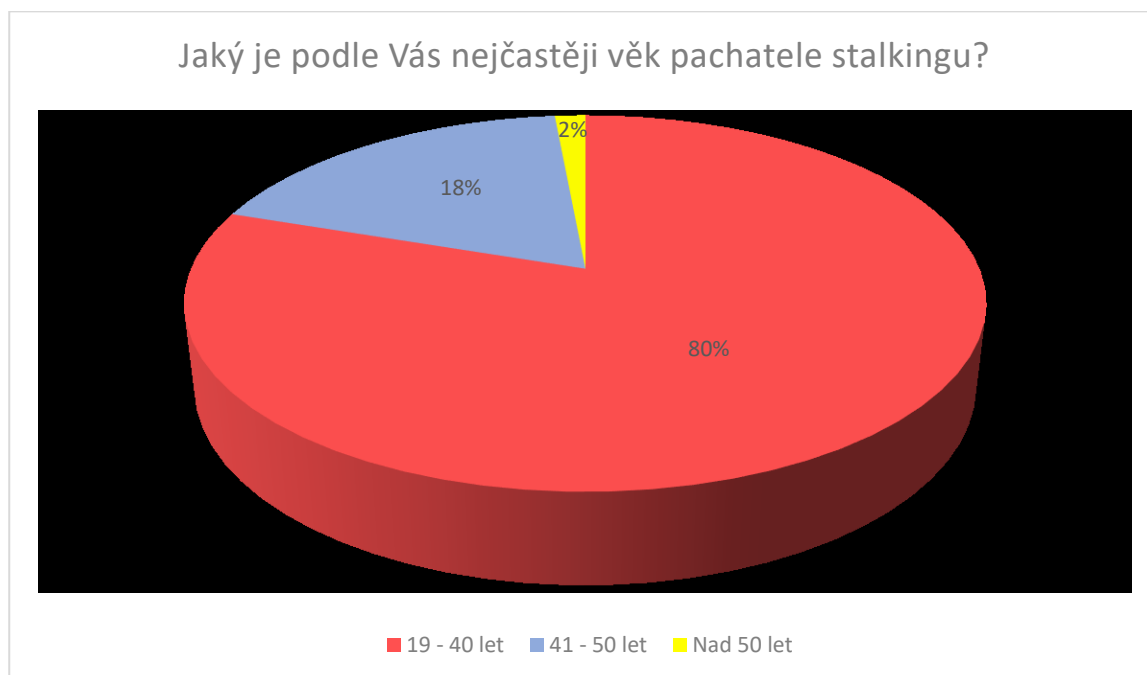


Obrázek č. 10 – Souvislost kyberšikany s nebezpečným pronásledováním

Podle tohoto grafu lze říct, že jsou respondenti přesvědčeni o tom, že kyberšikana je součástí nebezpečného pronásledování, protože nikdo (0%) nevyužil odpovědi „určitě ne“. Tato odpověď proto v grafu není zaznačena. Pouhé 1% dotazovaných, což byli 4 respondenti, váhalo. Přiklonili se k odpovědi „spíše ne“. Velká většina respondentů věděla, že kyberšikana je jednou z možností, jak může stalker na svou oběť útočit. 72 osob ze 136 dotazovaných (54%) si je naprosto jisto, že může být kyberšikana pronásledováním a 39% (52 respondentů) se taktéž kloní k tomuto názoru, třebaže s malými rezervami. V každém případě lze počet 124 odpovědí považovat za přesvědčující odpověď. Pouze 6% dotazovaných (8 respondentů) nedokázalo situaci posoudit a zvolilo odpověď „nevím“.

Otázka č. 11:

Jaký je podle Vás nejčastěji věk pachatele stalkingu?

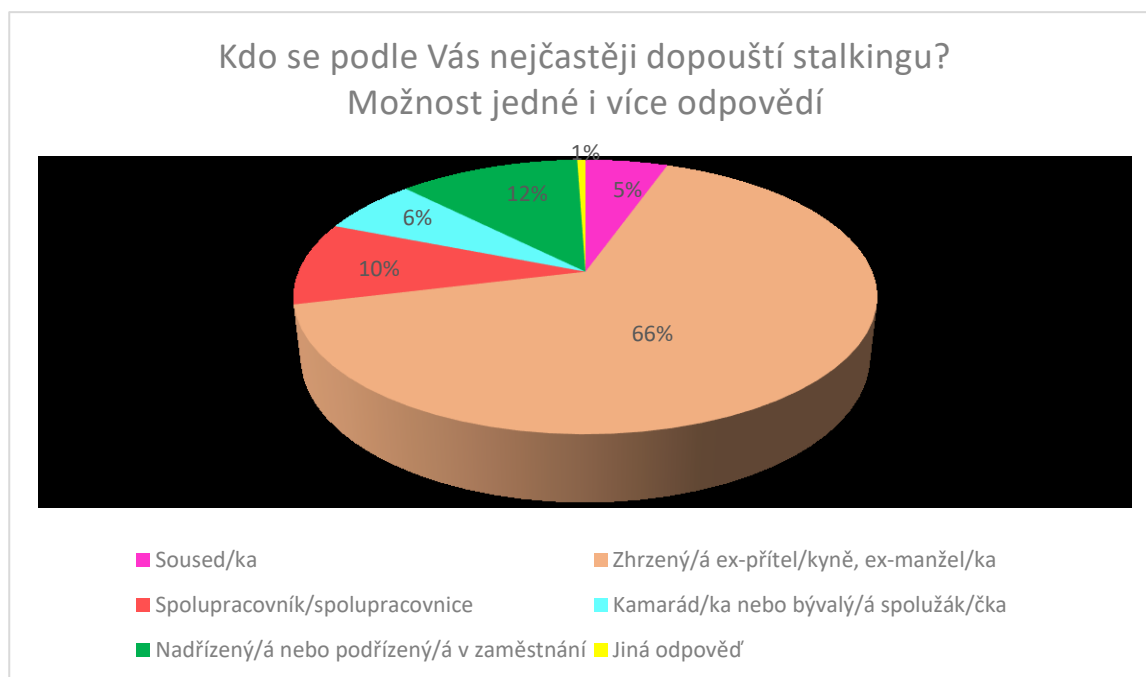


Obrázek č. 11 – Nejčastější věk pachatele stalkingu

V této odpovědi byli respondenti také přesvědčiví, když uvedli, že věk pachatele je nejčastěji mezi 19 až 40 lety. Tuto možnost zvolilo 80% respondentů, což představuje 109 osob ze 136 dotazovaných. Kategorii 41 až 50 let zvolilo 25 respondentů (18%). Jen 2% (2 osoby) ze 136 dotazovaných zvolilo možnost, že pachatel je starší 50 let. Nikdo nepředpokládá, že by stalker mohl být mladší 19 let, neboli že se mladiství prakticky stalkingu nedopouštějí. Nikdo takovou variantu v odpovědích nezvolil. Proto tato kategorie (zastoupení 0%) není v grafu zaznamenána.

Otázka č. 12:

Kdo se podle Vás nejčastěji dopouští stalkingu?

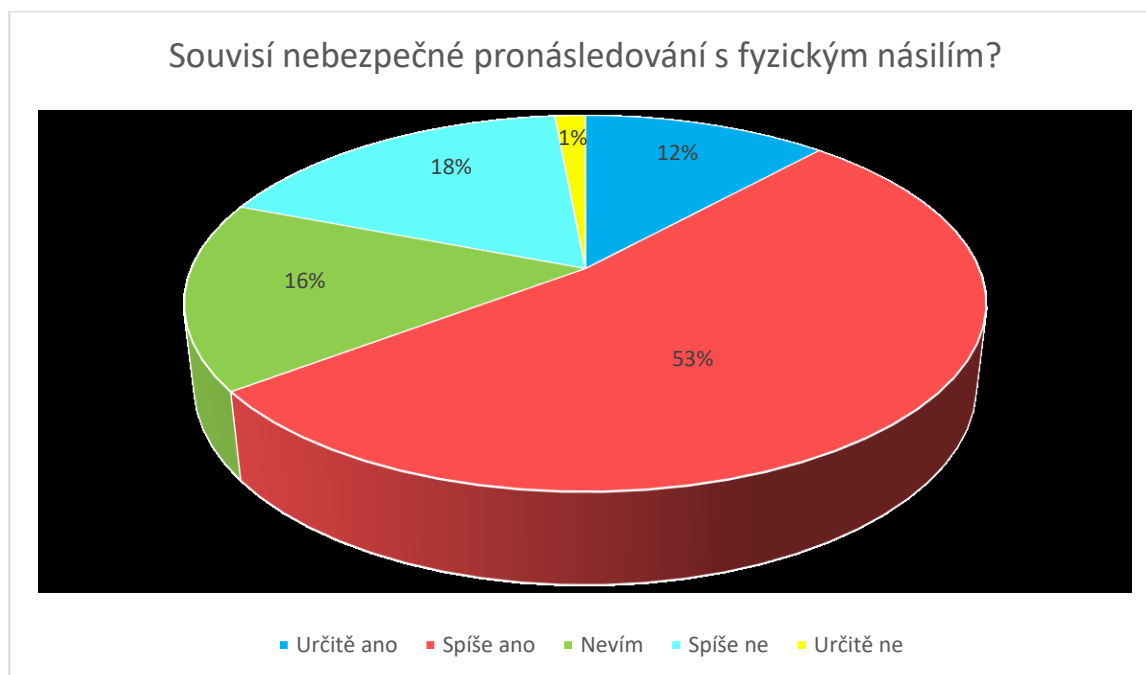


Obrázek č. 12 – Nejčastější pachatel stalkingu

U této otázky měli respondenti možnost výběru více jak jedné odpovědi. Jako nejčastější odpověď byl zvolen zhrzený ex partner, ať už přítel či manžel. Tuto odpověď zvolilo 66% respondentů, což představuje 121 hlasů. V menší polovině jsou zbylé odpovědi rozděleny takto: 12% respondentů si myslí, že nadřízený nebo podřízený v zaměstnání může být nebezpečným pronásledovatelem. Tuto možnost zvolilo 26 lidí. Dalších 10% respondentů (22 osob) zvolilo jako nebezpečného pronásledovatele spolupracovníka ze zaměstnání, tedy osobu pracující na zhruba stejné pozici jako respondent. Jako stalker může vystupovat dle dotazníkového šetření také kamarád nebo kamarádka či bývalí spolužáci. Tuto odpověď si vybralo 6% respondentů, čili 14 osob ze 136 dotazovaných. Jako nebezpečného pronásledovatele zvolilo 10 osob (5%) souseda či sousedku. A dokonce 1 respondent (1%) zvolil jinou odpověď. V nebezpečném pronásledovateli viděl svou bývalou tchýni.

Otázka č. 13:

Souvisí nebezpečné pronásledování s fyzickým násilím?



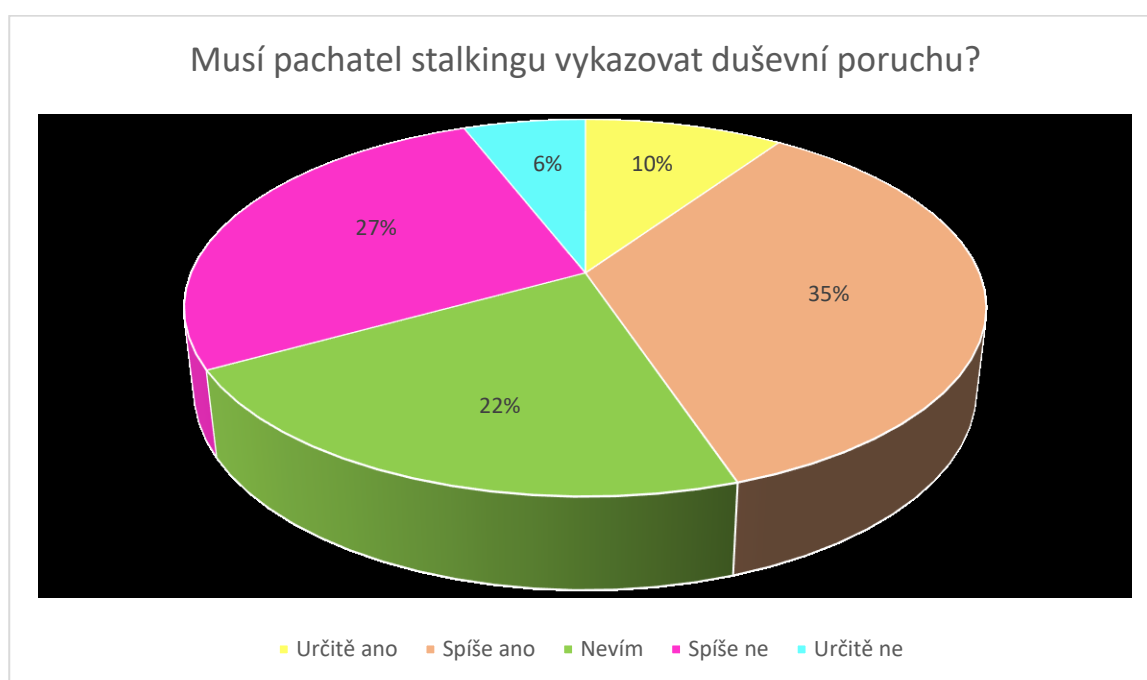
Obrázek č. 13 - Souvislost nebezpečného pronásledování s fyzickým násilím

Dle tohoto výsledku lze soudit, že nadpoloviční většina respondentů si myslí, že stalking má souvislost s fyzickým násilím. Nejpočetnější skupinou jsou respondenti, kteří odpověděli „spíše ano“, což bylo 72 osob (53%) a 16 osob, představovaných 12%, je o souvislosti stalkingu s fyzickým násilím naprosto přesvědčeno. Naopak pouze 1% (2 lidé) ze všech respondentů je přesvědčeno o opaku, tedy že stalking nevykazuje znaky fyzického násilí a dalších 18% respondentů, což je 24 lidí se k tomuto názoru také kloní. 16% (22 odpovídajících v dotazníku) si není fyzickým násilím v souvislosti s nebezpečným pronásledováním jisto a zvolilo proto neutrální odpověď.

Otázka č. 14:

Musí pachatel stalkingu vykazovat duševní poruchu?

U této odpovědi nepochybovalo 13 respondentů o souvislosti s duševní poruchou pachatele. Představují 10% z celkového počtu respondentů. K tomuto názoru se přiklání dalších 35% dotazovaných, tedy 48 osob. Na vážkách o duševní poruše pachatele bylo 22% respondentů, tedy 30 odpovídajících. K názoru, že duševní porucha nebude zřejmě příčinou pronásledování, se přiklonilo 37 respondentů (27%) a 6% z dotazovaných (8 osob) takovou poruchu pachatele u stalkingu zcela vyloučilo.

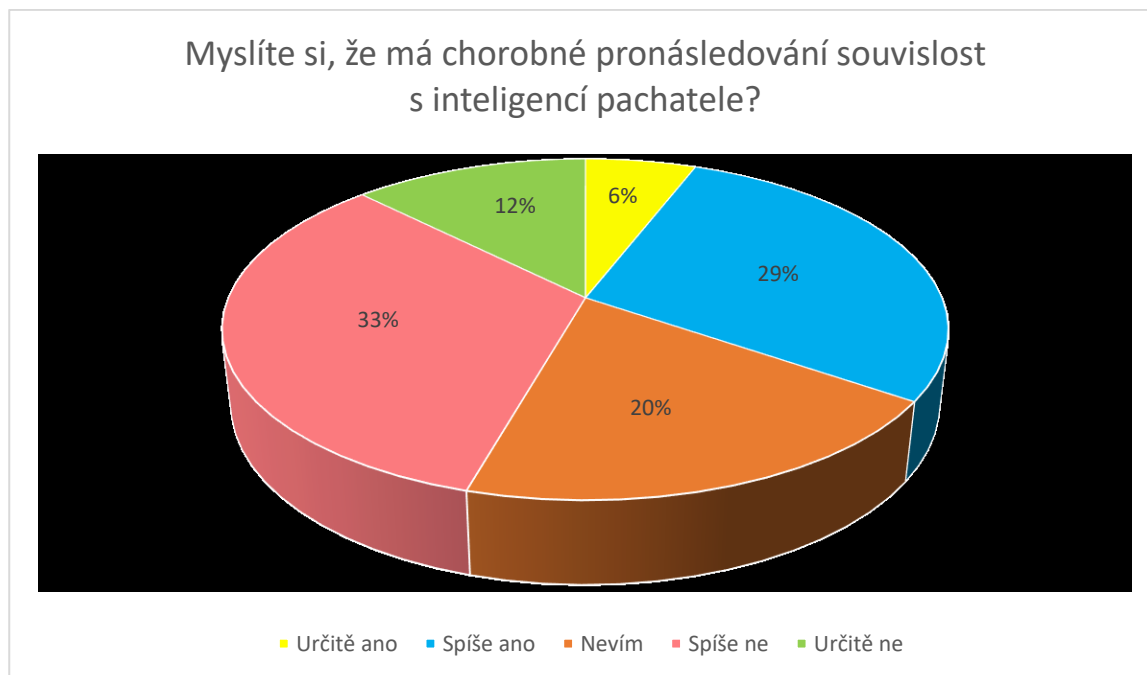


Obrázek č. 14 – Duševní porucha pachatele stalkingu

Otázka č. 15:

Myslíte si, že má chorobné pronásledování souvislost s inteligencí pachatele?

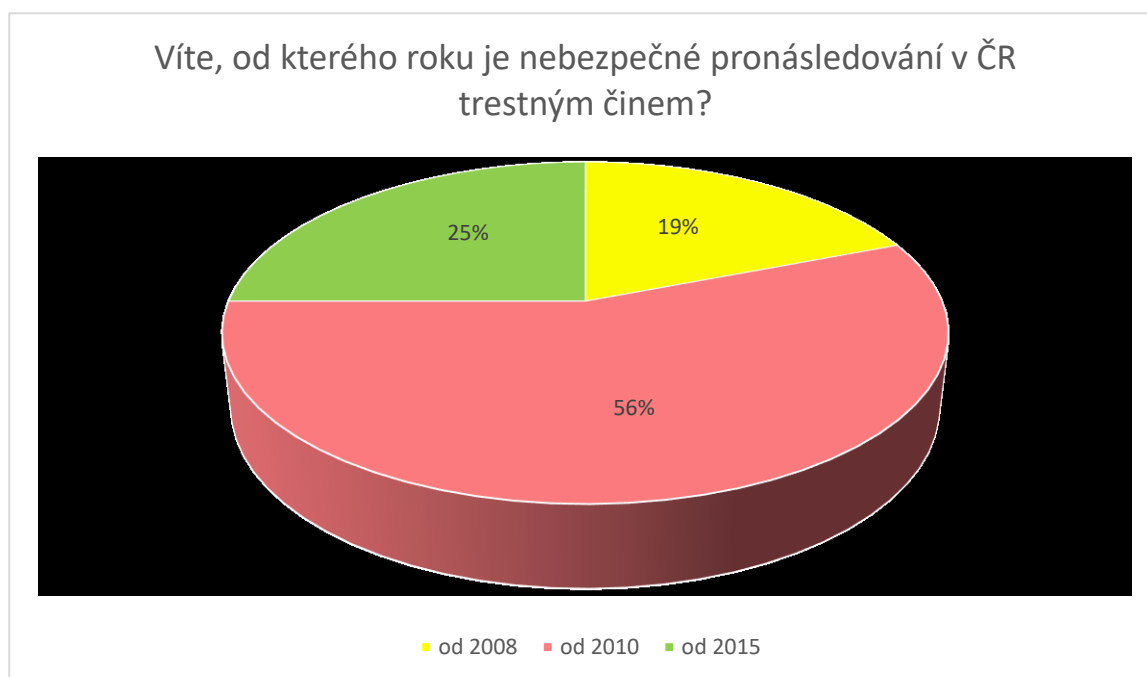
Souvislost stalkingu a pachatelovy inteligence vidí 8 dotazovaných (6%) a ve velké míře s nimi souhlasí dalších 29% dotazovaných (39 osob). O opaku je přesvědčeno 17 osob (12%) a k názoru, že stalking a inteligence pachatele spolu příliš nemusejí souviset, se přiklání 45 respondentů, tedy 33%. O souvislosti inteligence pachatele a pronásledování zřejmě dost pochybovalo 27 respondentů, neboli 20% všech dotazovaných, protože vybrali odpověď „nevím“.



Obrázek č. 15 – Souvislost pronásledování a inteligence pachatele stalkingu

Otázka č. 16:

Víte, od kterého roku je nebezpečné pronásledování v ČR trestným činem?

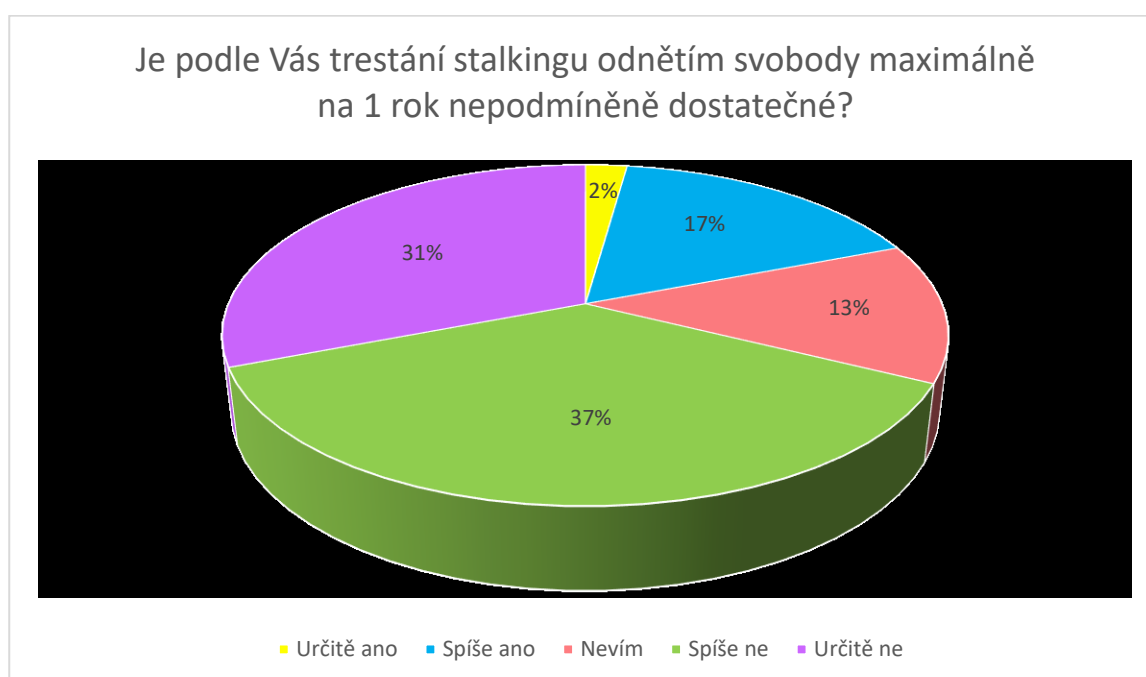


Obrázek č. 16 – Právní zakotvení v ČR

Respondenti v nadpoloviční většině (56%), což představuje 76 osob, odpověděli, že trestným činem je u nás stalking neboli nebezpečné pronásledování od roku 2010. Za rok 2008 si zvolilo svou odpověď 26 respondentů (19%) a zbylých 25% dotazovaných se přiklonilo k odpovědi třetí, tedy roku 2015 a to je 34 osob.

Otázka č. 17:

Je podle Vás trestání stalkingu odnětím svobody maximálně na 1 rok nepodmíněně dostatečné?



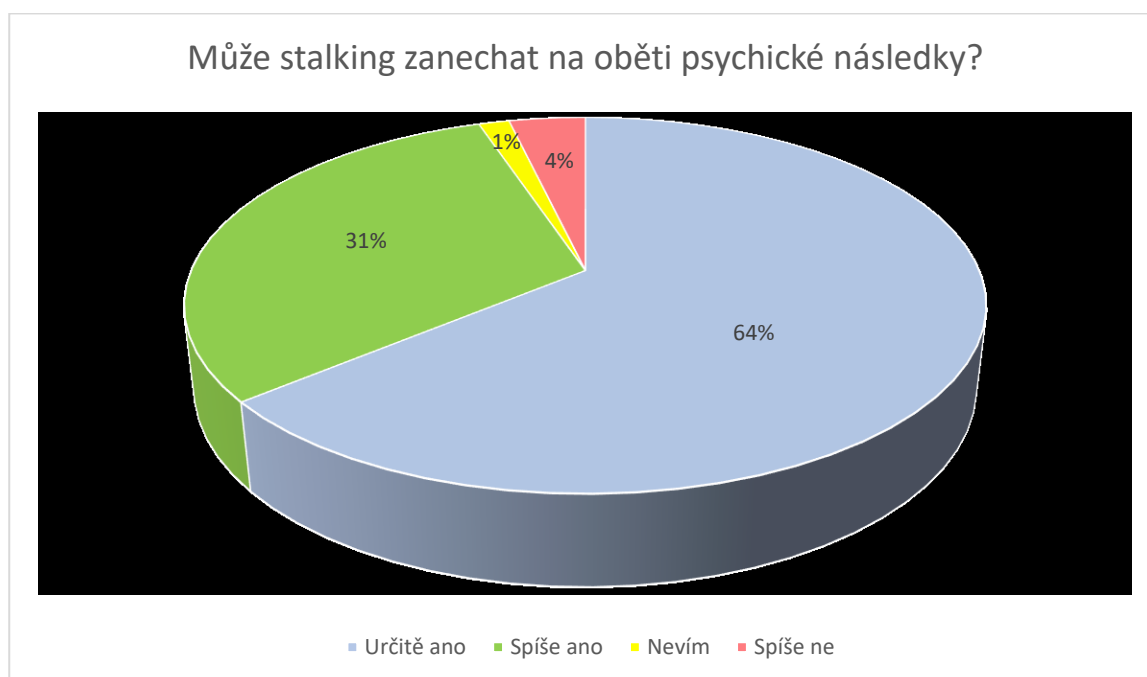
Obrázek č. 17 – Dostatečné trestání stalkingu

Dle tohoto grafu je jasné, že s výší maximálního trestu není spokojena více jako polovina všech dotazovaných. Jedná se celkem o 92 osob. 37 % respondentů (50 osob) se přiklonilo k názoru „spíše ne“ a 31%, tedy 42 osob, je přesvědčeno, že tento trest není dostatečný. Pouhá 2% (3 lidé) jsou názoru, že takový trest je dostačující a 23 osob (17%) považuje trest za odpovídající.

Otázka č. 18:

Může stalking zanechat na oběti psychické následky?

87 respondentů (64%) je názoru, že oběť stalkingu si ponese psychické následky. Ve velké míře s tímto názorem souhlasí dalších 31% dotazovaných (42 osob). S odpovědí váhalo 1% (2 lidé) a 4%, tedy 5 respondentů, se přiklání k odpovědi, že stalking zřejmě na oběti psychické následky nezanechá. Nikdo z dotazovaných si nemyslel, že stalking zcela jistě nezanechá na oběti žádné stopy psychické újmy, protože žádný z respondentů nezvolil odpověď „určitě ne“ (0%).

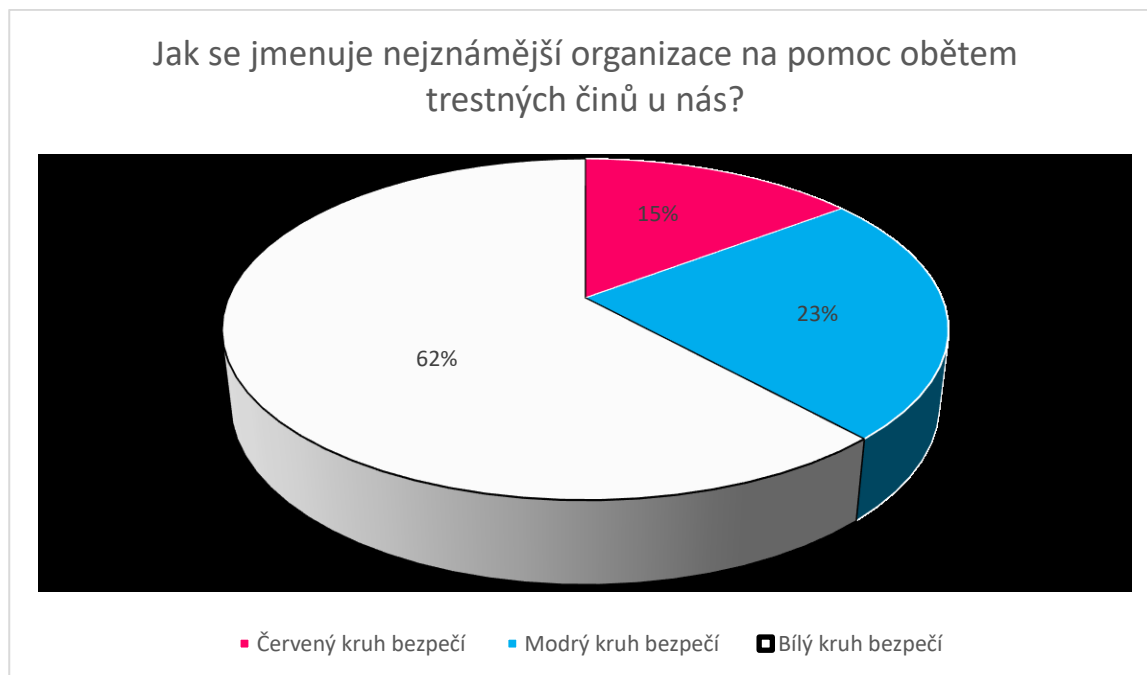


Obrázek č. 18 - Psychické následky oběti

Otázka č. 19:

Jak se jmenuje nejznámější organizace na pomoc obětem trestných činů u nás?

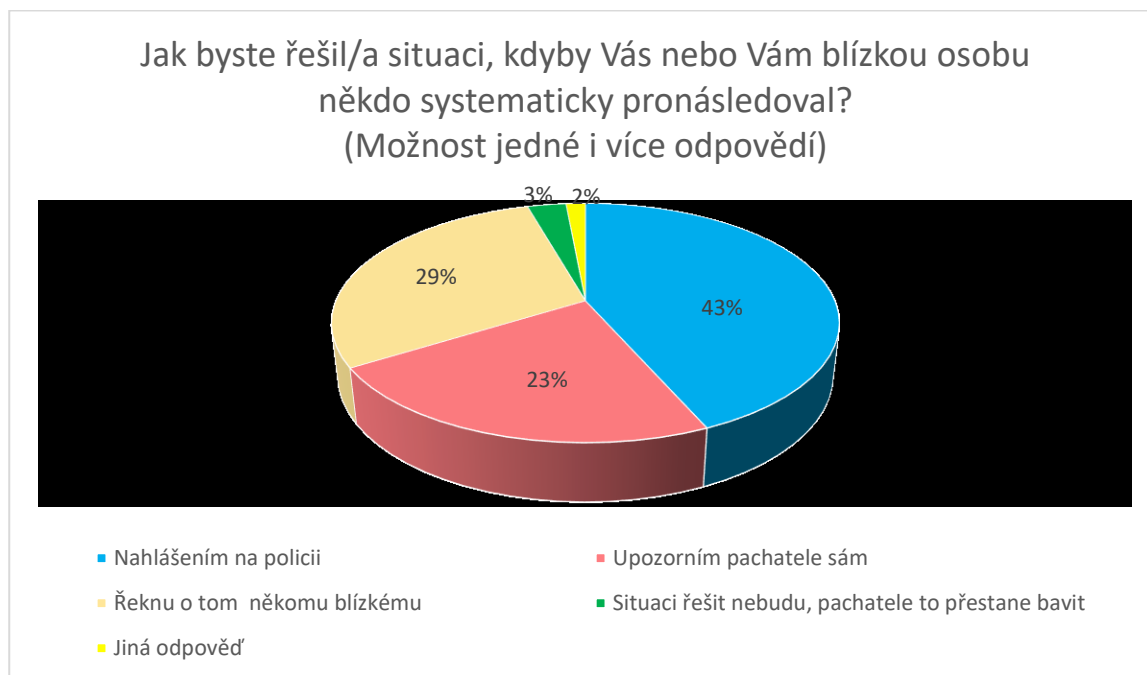
U této otázky odpovědělo větší množství respondentů a sice 84 ze všech dotazovaných, že organizace se jmenuje Bílý kruh bezpečí. Jedná se o 62%, tedy více než polovinu odpovědí. Za názvem Červený kruh bezpečí se skrývá 20 respondentů (15%) a zbývající část tvořenou 23%, což představuje 32 osob, tvoří respondenti s odpovědí Modrý kruh bezpečí.



Obrázek č. 19 - Organizace na pomoc obětem trestných činů u nás

Otázka č. 20:

Jak byste řešil/a situaci, kdyby Vás nebo Vám blízkou osobu někdo systematicky pronásledoval?

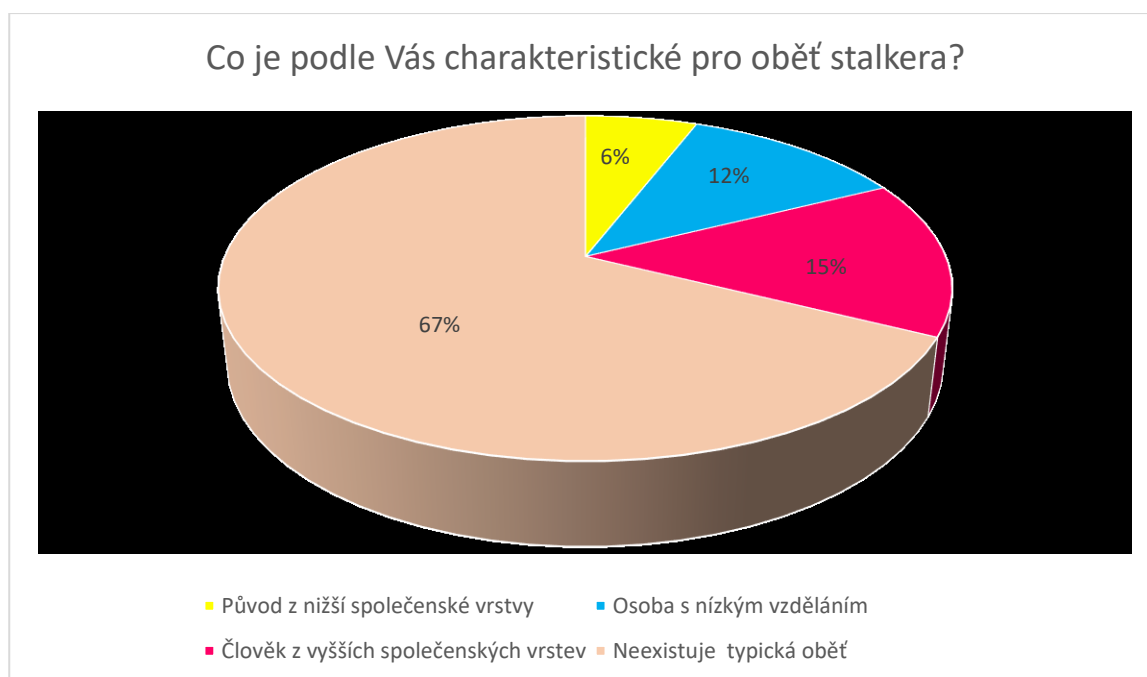


Obrázek č. 20 – Možnost řešení situace stalkingu

Z grafu vyplývá, že 43% dotazovaných (58 respondentů) by kontaktovalo policii. Rozhodně by situaci nepodceňovalo dalších 40 dotazovaných (29%), protože by se s problémem svěřilo blízké osobě. Dalších 32 lidí (23%) by vzalo situaci do svých rukou a pachatele upozornili sami. 4 respondenti (3%) by situaci naopak neřešili vůbec, protože se domnívali, že pachatel není trpělivý, a když neuvidí ze strany oběti zpětnou reakci, tak pronásledování zanechá. Zbývající 2 respondenti (2%) by situaci řešilo jiným způsobem.

Otázka č. 21:

Co je podle Vás charakteristické pro oběť stalkera?



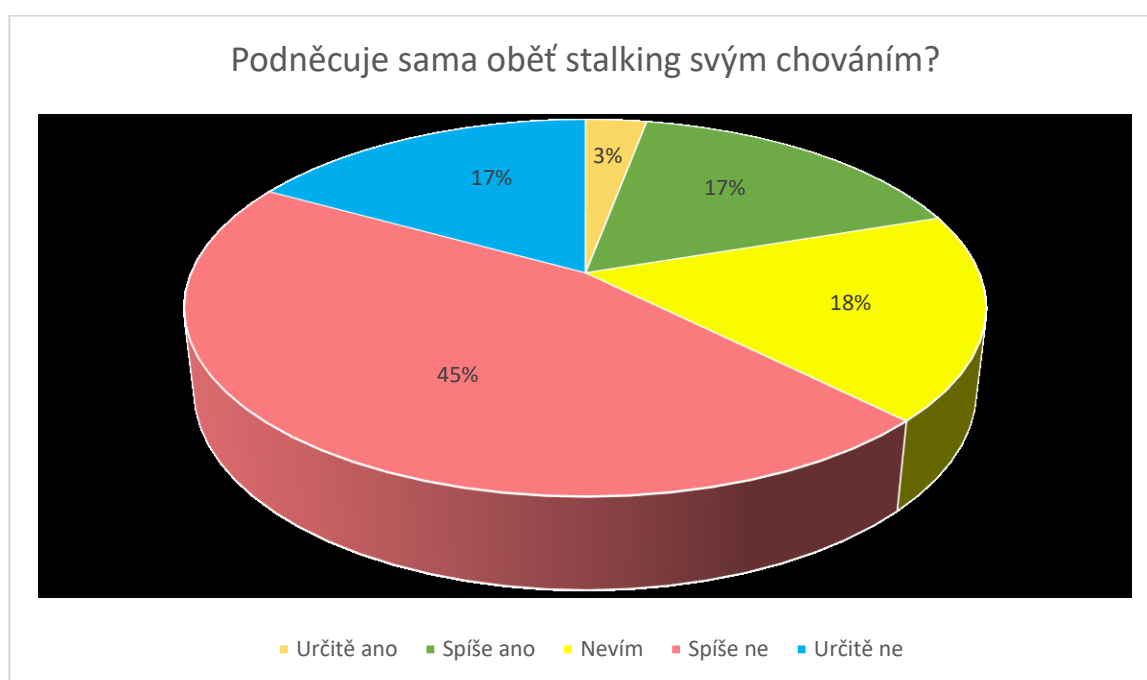
Obrázek č. 21 - Charakteristika oběti stalkera

Tady respondenti odpověděli celkem přesvědčivě, že neexistuje typická oběť. Tuto možnost zvolilo 92 osob (67%). Poměrně stejné zastoupení měli respondenti, kteří si mysleli, že oběť pochází z vyšší společenské vrstvy, zvolilo ji 20 osob (15%) a 16 respondentů (12%) si myslelo, že oběť není příliš vzdělaná. Zbýlých 6% (8 respondentů) si naopak myslí, že oběť pochází z nižší společenské vrstvy.

Otázka č. 22:

Podněcuje sama oběť stalking svým chováním?

Většina respondentů se domnívala, že oběť nemá svůj podíl na pronásledování. Naprosto jistých touto odpovědí si bylo 23 respondentů (17%) a dalších 45% (62 osob) se k tomuto názoru přiklonilo také. Zajímavé je, že 23 respondentů (17%) se naopak klonilo k názoru, že oběť svůj díl viny na stalkingu nese. A 3% (4 respondenti) jsou o tomto podílu dokonce přesvědčena. Odpovědí si nebylo jistých 18% dotazovaných, tedy 24 respondentů ze všech.



Obrázek č. 22 – Podíl oběti na stalkingu

Otázka č. 23:

Dopustili jste se Vy sami stalkingu?



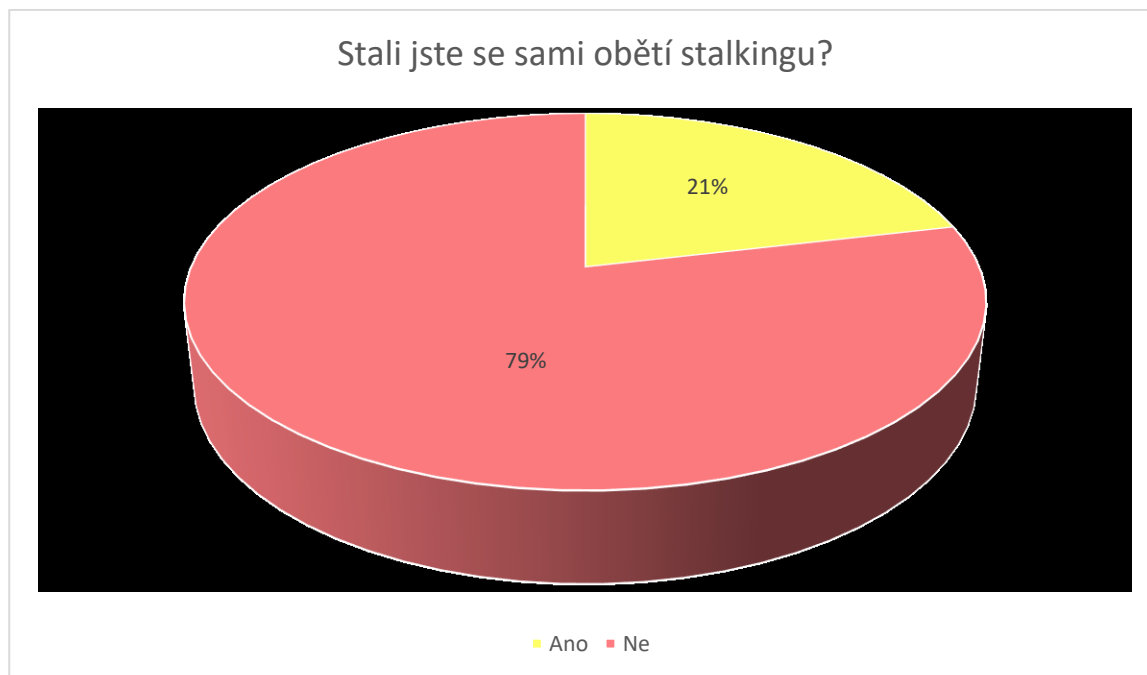
Obrázek č. 23 – Respondent jako stalker

Tady se nám respondenti přiznali, že 1% (2 dotazovaní) měli problém se stalkingem. Další 4% (5 respondentů) nechtělo na otázku z jistých důvodů odpovídat. Ale převážná část a to 95% představujících 129 respondentů nikdy stalkery nebyli.

Otázka č. 24:

Stali se sami obětí stalkingu?

Zde byli pouze 2 možnosti odpovědí. 79% respondentů, tedy 107 osob se obětí stalkingu nestalo. Ale bohužel zbývajících 21% ze všech dotazovaných se obětí nebezpečného pronásledování stalo. Číslo vyjadřující takové procento je 29 osob, což rozhodně není počet zanedbatelný.

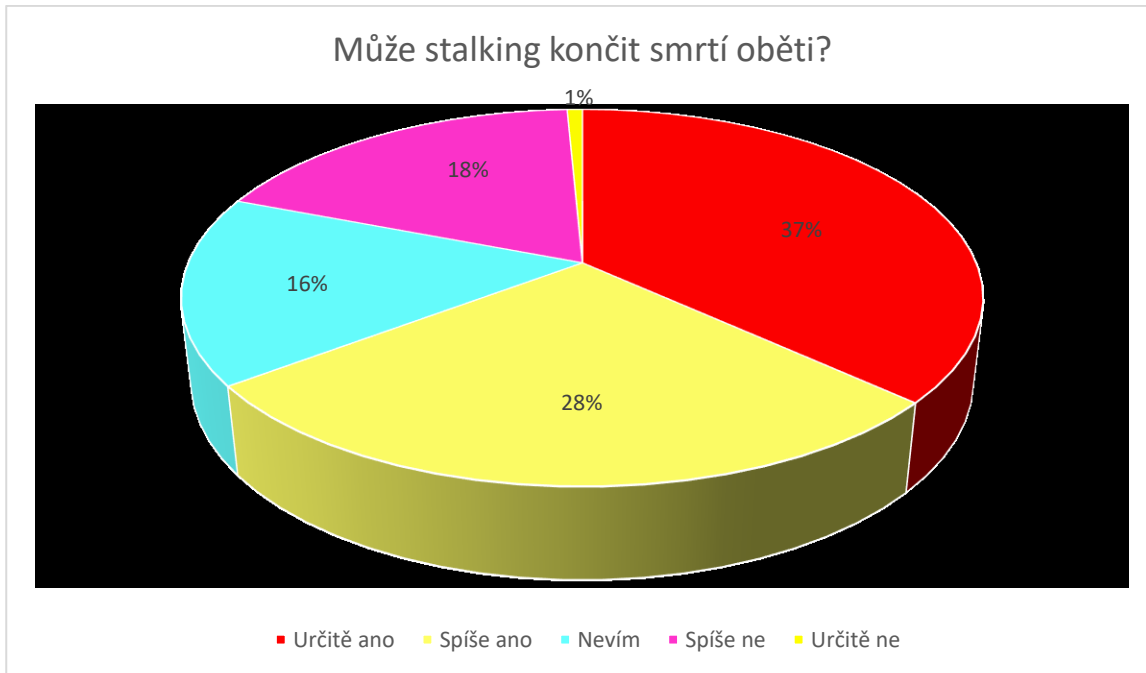


Obrázek č. 24 – Respondent jako oběť stalkingu

Otázka č. 25:

Může stalking končit smrtí oběti?

Respondenti měli na výběr z 5 odpovědí škálového typu. O tom, že stalking může skončit pro oběť tragicky, je přesvědčeno 50 osob, představujících 37% dotazovaných. K jejich názoru se přiklání dalších 28% (38 osob). Naopak 1 respondent (1%) je přesvědčený, že stalking smrtí končit nemůže. Podobného názoru je 25 respondentů (18%). Na tuto otázku nedokáže odpovědět 16% respondentů, představujících skupinu 22 osob.



Obrázek č. 25 – Možná smrt oběti stalkingu

5.2 Zhodnocení dílčích cílů

Tato kapitola se zabývá zhodnocením stanovených dílčích cílů v souvislosti se stanovenými výzkumnými otázkami. V bakalářské práci jsme se zaměřili na veřejnost ve Zlínském kraji a její informovanost o problémech spojených s nebezpečným pronásledováním neboli stalkingem a možné pomoci obětem tohoto trestného činu, což bylo hlavním cílem bakalářské práce. Hlavní výzkumný cíl si rozebereme na základě jednotlivých dílčích cílů.

Dílčí cíl č. 1 – Zjistit míru informovanosti respondentů ve Zlínském kraji o stalkingu.

V rámci dílčího cíle č. 1 jsme si stanovili výzkumnou otázku č. 1: Jaká je míra informovanosti respondentů ve Zlínském kraji o stalkingu?

V dotazníku jsme tyto údaje zjišťovali otázkami č. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 10, 13, 14, 15. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že z celkového počtu zúčastněných jsme ve výzkumu pracovali s odpověďmi od 136 respondentů. 13 dotazníků jsme vyřadili, protože nesplňovaly dané kritérium. Celkem jsme pracovali s daty 136 respondentů, konkrétně 99 žen a 37 mužů. Z toho vyplývá, že se do elektronického dotazníkového šetření zapojily převážně ženy. Nejvíce zastoupenou věkovou skupinou byla kategorie mezi 36 až 50 lety a to konkrétně 65 osob naopak nejméně zastoupena byla skupina ve věku nad 50 let. Z respondentů žilo nejvíce v manželském svazku, celých 42%. Jako druhá velká skupina byla svobodných, do níž se zařadilo 35 respondentů. Za zmínku také stojí, že 38 % dotazovaných dosáhlo středoškolského vzdělání a pětina byla vysokoškolsky vzdělaná. Za nejčastější formu pronásledování respondenti zvolili zasílání SMS oběti. Tato odpověď byla označena 107 krát a vyrovnaný počet má stalkerovo telefonování oběti a její sledování, shodně byly označeny 104 krát. Jako nejméně častou formu respondenti uvedli zasílání dopisů. 124 respondentů si myslí, že do nebezpečného pronásledování patří kyberšikana, 54% respondentů si je tím naprosto jisto. Pouze 2 respondenti v dotazníku odpověděli, že stalking nesouvisí s fyzickým násilím, názor opačný vyslovilo 53% dotazovaných. Souvislost s pachatelovou duševní poruchou označilo 61 respondentů, jen 8% se vyjádřilo, že pachatel nemusí žádné známky duševní poruchy vykazovat. Dokonce 12% respondentů si myslí, že ani inteligence pachatele nehraje u stalkingu roli. Naopak 47 respondentů se domnívalo, že inteligence svou roli u stalkingu sehrává.

Dílčí cíl č. 2 - Zjistit, kdo se podle respondentů stává nejčastěji pachatelem stalkingu.

V rámci dílčího cíle č. 2 jsme si stanovili výzkumnou otázku č. 2: Kdo se podle respondentů stává častěji pachatelem stalkingu?

V dotazníku jsme tyto údaje zjišťovaly otázkami č. 8, 9, 11 a 12. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že více jak polovina dotazovaných označila za častějšího pachatele muže. Tuto odpověď zvolilo 87 respondentů. 57% označilo muže také jako bytost agresivnější v rámci stalkingu a zařadilo jej do věkové kategorie od 19 do 40 let a to v 80% odpovědích. Jako nejčastějšího pachatele označili respondenti zhrzeného ex-přítele či ex-partnera a to 121 krát, naopak nejméně častým stalkerem z nabídnutých možností označili v 5% souseda či sousedku. Jeden z respondentů označil jako možného stalkera svou bývalou tchýni.

Dílčí cíl č. 3 - Zjistit názor respondentů na právní úpravu stalkingu.

V rámci dílčího cíle č. 3 jsme zvolili výzkumnou otázku č. 3: Jaký je názor respondentů na právní úpravu stalkingu?

V dotazníku jsme tyto údaje zjišťovali otázkami č. 16 a 17. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že jsou respondenti informováni o zakotvení stalkingu v našem trestním řádu. Více jak polovina odpověděla, že od roku 2010 se jedná o trestný čin. Celkem 60 dotazovaných odpovědělo mylně. S trestáním stalkingu je spokojeno 26 respondentů, což představuje pouze 19%, naopak u 68% respondentů se o spokojenosti s výší trestu nedá hovořit.

Dílčí cíl č. 4 - Zjistit typické charakteristiky oběti stalkingu z pohledu respondentů.

V rámci dílčího cíle č. 4 jsme stanovili výzkumnou otázku č. 4: Jaké jsou typické charakteristiky oběti stalkingu z pohledu respondentů?

V dotazníku jsme tyto údaje zjišťovali otázkami 7, 18, 21. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že věk obětí a pachatele je zhruba stejný, tuto možnost označilo 79% respondentů. V 95% se domnívali, že stalking na oběti může zanechat psychické následky. Žádný respondent si nemyslí, že oběť zůstane bez psychických následků. Většina dotazovaných odpověděla, že není možné určit přesný typ oběti. 16 osob se domnívalo, že oběť má nízké vzdělání a 15% respondentů si myslí, že oběť z vyšší společenské vrstvy.

Dílčí cíl č. 5 - Zjistit, zda podle respondentů nese oběť podíl na vlastním pronásledování.

V rámci dílčího cíle č. 5 jsme stanovili výzkumnou otázku č. 5: Nese oběť podíl na svém pronásledování?

V dotazníku jsme tyto informace zjišťovali otázkou č. 22. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že jedna pětina z dotazovaných se domnívá, že oběť svůj podíl na pronásledování má. Ale 85 respondentů je opačného názoru. Představuje to nadpoloviční většinu, konkrétně 55% respondentů. S odpovědí si nebylo jisto 24 respondentů.

Dílčí cíl č. 6 - Zjistit znalosti respondentů o možnostech pomoci obětem stalkingu.

V rámci dílčího cíle č. 6 jsme zvolili výzkumnou otázku č. 6: Mají respondenti znalosti o možnostech pomoci obětem stalkingu?

V dotazníku jsme tento údaj zjišťovali pomocí otázek č. 19 a 20. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že respondenti vědí, že u nás nejznámější neziskovou organizací zabývající se pomocí obětem trestných činů je Bílý kruh bezpečí. Tuto variantu z nabízených možností označilo 62% respondentů. 20 osob si myslelo, že se jedná o Červený kruh bezpečí a 23% odpovídajících uvedlo mylně název organizace jako Modrý kruh bezpečí. V situaci s řešením, kdy se respondenti sami nebo jejich blízká osoba stanou obětí stalkera, mají jasno. 71% respondentů by situaci hned řešilo, z toho 58 dotazovaných by pronásledování nahlásilo přímo na policii a 40 dalších by se s problémem pronásledování svěřilo alespoň někomu blízkému. Pouhá 3% respondentů by situaci nijak neřešilo, spíš by čekalo, že stalker nebude mít tolik trpělivosti a svého konání zanechá sám.

Dílčí cíl č. 7 - Zjistit, zda se sami respondenti dopustili stalkingu, nebo se stali jeho obětí.

V rámci dílčího cíle č. 7 jsme zvolili výzkumnou otázku č. 7: Dopustili se sami respondenti stalkingu nebo se stali jeho obětí?

V dotazníku jsme tyto údaje zjišťovali otázkami č. 23 a 24. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že 2 respondenti se stalkingu v minulosti dopustili, 5 respondentů na otázku nechtělo odpovědět a 95% dotazovaných uvedlo, že stalkery nikdy nebyli. Obětí se ale stali ve 29 případech, což představuje více jak jednu pětinu respondentů. Jedná se tedy o procento celkem vysoké. Obětí se dle výzkumu stalo 21 žen, nejčastěji ve věku od 36 do 50 let, ale i muži byli pronásledováni, v kategorii do 50 let celkem ve 4 případech. Respondenti také uvedli, že obětí stalkingu se stali ženy i muži starší 50 let.

Dílčí cíl č. 8 - Zjistit, zda může stalking končit smrtí oběti.

V rámci dílčího cíle č. 8 jsme zvolili výzkumnou otázku č. 8: Může stalking končit smrtí oběti?

V dotazníku jsme tento údaj zjišťovali otázkou č. 25. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že 65% respondentů se domnívalo, že stalking končit smrtí může. Oproti tomu si byl jeden z respondentů jistý, že smrt a stalking nemají nic společného. K názoru, že nebezpečné pronásledování nemůže končit smrtí oběti, se přiklonilo 25 dotazovaných. Jestli může stalking vést až ke smrti oběti, si nebylo jisto 16% respondentů.

Závěrem této kapitoly můžeme zhodnotit, že jsme jednotlivé stanovené dílčí cíle splnili. Na základě těchto dílčích cílů jsme odpověděli na stanovené výzkumné otázky. Zjistili jsme, že veřejnost ve Zlínském kraji je vcelku dobře informována o problému stalkingu a následcích z něho plynoucích. Přestože se 29 respondentů již stalo obětí nebezpečného pronásledování, jisté rezervy v informovanosti zůstávají. Vedle nejčastěji označeného zhrzeného ex-přítele či ex-manžela coby možného stalkera, se Vaším pronásledovatelem může stát naprosto pro Vás neznámá osoba, která Vás bude kontaktovat přes SMS zprávy nebo mailem. Je proto třeba se problematice stalkingu věnovat hlouběji, aby se informovanost veřejnosti ještě zvýšila.

5.3 Doporučení pro praxi

V předcházející kapitole jsme shrnuli výsledky výzkumu zaměřeného na informovanost veřejnosti ve Zlínském kraji o stalkingu a pomoci obětem. Z výzkumu sice vyplynulo, že veřejnost povědomí o této problematice má, nicméně jsou zde stále rezervy, jak jej zvýšit.

Protože se problematika stalkingu může dotýkat vícero věkových kategorií, je třeba zvýšit prevenci tohoto jevu celoplošně.

Beze sporu jsou dobrým preventivním prvkem přednášky na dané téma. Potřebné již u dětí na základních školách a studentů středních škol. Lidé, kteří jsou dnes prakticky celý den v neustálém kontaktu ve virtuálním světě se mohou velmi rychle stát obětí stalkera. Kontakty přes sociální sítě mohou rychle přerůst v kontakty osobní, o to nebezpečnější. Pronásledovatel totiž může vykazovat známky agresivity, kterou v případě Vašeho nezájmu může ještě stupňovat. Myslím si tedy, že jako

prevence určitě stojí za zmínku programy, které se zabývají zvládnutím agresivity a předcházení fyzickému násilí. Jako vhodná forma se jeví motivační programy v rámci preventivních sociálních programů, třeba i různé kurzy sebeobrany, pro případ, že by Vás chtěl stalker fyzicky napadnout. Dále bych považovala za vhodné preventivní opatření přednášky pro veřejnost na téma nebezpečného pronásledování vedené předními odborníky, popřípadě i účast některé z obětí, aby se podělila o své zkušenosti a předala informace lidem, kteří už třeba také problému stalkingu řešili.

Zveřejňováním statistik v regionálním tisku se informace budou také rychleji šířit. Je třeba zveřejňovat kontakty, když by měl kdokoliv zájem daný problém řešit anonymně. Jistě také pomůžou kontakty na psychologickou a právní pomoc.

V každém případě musíme být obezřetní my sami a vědět s kým udržujeme kontakt. Rodiče by tak měli mít přehled o kamarádech svých dětí a trávením jejich volného času. Měli by znát osoby, se kterými si dítě dopisuje přes sociální sítě, aby předešli možné kyberšikaně.

Rozhodně se situace týkající se nebezpečného pronásledování nesmí podceňovat, protože následky mohou být fatální. Na oběti může stalking zanechat trvalé šrámy nejen na duši ale i na těle. Situaci je třeba řešit hned na začátku buďto nahlášením na policii nebo aspoň někomu blízkému, abychom se necítili bezbranní, ale uměli se stalkerovi postavit a jeho úmysly zmařit.

ZÁVĚR

V bakalářské práci na téma Informovanost veřejnosti o stalkingu a pomoci obětem jsme se v úvodu teoretické části věnovali jeho historii, vysvětlili terminologii užívanou v této problematice. Popsali jsme pachatele podle typu osobnosti, zhodnotili jeho motivace vedoucí k tomuto jednání.

Zamysleli jsme se nad příčinami pronásledování a možnou souvislostí s domácím či jiným násilím. Popsali jsme mýty o pronásledování. Věnovali jsme se viktimologii, tedy nauce o obětech trestných činů. Zabývali jsme se tím, proč se jedinec stane obětí. Rozebrali jsme následky, které pro oběť plynou a jak mohou ovlivnit její život. Představili jsme zakotvení stalkingu v trestním řádu ČR.

V praktické části jsme stanovili hlavní cíl a dotazníkovým šetřením jsme zjistili, jak je veřejnost ve Zlínském kraji informována o stalkingu. Stanovené dílčí cíle nám pomohli v objasnění podstatných informací, týkajících se nebezpečného pronásledování. Odpovědi na stanovené dílčí cíle jsme zjistili pomocí stanovených výzkumných otázek. Na základě výzkumného cíle, který jsme si stanovili, jsme rozhodli pro kvantitativní výzkum realizovaný dotazníkovým šetřením. Základním výzkumným souborem byla náhodně vybrána veřejnost ve Zlínském kraji, oslovena pomocí elektronické komunikace. Hlavním cílem bylo zjistit, zda je veřejnost Zlínského kraje informována o stalkingu. Na základě stanovení hlavního cíle jsme stanovili cíle dílčí s výzkumnými otázkami. Odpovědi na jednotlivé dílčí cíle a výzkumné otázky jsme našli v dotazníkovém šetření. Zjištěním pro nás bylo, že informovanost o stalkingu ve Zlínském kraji je na dobré úrovni.

Zhodnotili jsme výsledky výzkumu, které ukázaly, že informovanost veřejnosti je sice dobrá, ale jisté rezervy zde nacházíme. Nastínili jsme proto postup při řešení situace, kdy se někdo stane obětí stalkingu. Uvedli i možnosti prevence a typy, jak stalkingu účinně a efektivně předcházet. Jako vhodné se nám zdají preventivní programy na zvládání stresu, fyzického násilí a umění komunikace. Dobrým typem jsou i kurzy sebeobrany. Rychlým šířením informací je také pravidelné zveřejňování statistik z regionu např. v regionálním tisku. V každém případě je nutné případ řešit, neuzavírat se před světem, ale informovat o problému co největší počet osob. Základem je, aby k sobě lidé byli ohleduplnější a osud náš ani druhého nám nebyl lhostejný.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BUSKOTTE, Andrea, 2008. *Žena a domácí násilí: z pekla ven*. Praha: Computer Press, a.s.. ISBN 80-251-1786-3.

ČERNÁ, Alena, Lenka DĚDKOVÁ, Hana MACHÁČKOVÁ, Anna ŠEVČÍKOVÁ, David ŠMAHEL, 2013: *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4577-0.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila, 2008. *Moderní psychologie pro právníky: domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-6886-1.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila, 2013. *Forenzní psychologie: 3. upravené vydání*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o.. ISBN 978-80-7380-461-9.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila, 2014. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál. ISBN 878-80-262-0582-1.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila, 2015. *Policejní psychologie: 2. rozšířené vydání*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o.. ISBN 978-80-7380-581-4.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila, Petra VITOUŠKOVÁ a kolektiv, 2014. *Pomoc obětem trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. PRAHA: Edice Sestra. ISBN 978-80-247-2014-2.

DALIGAND, Liliane, 2014. *Násilí v partnerských vztazích*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0718-4.

JELÍNEK Jiří a kolektiv, 2014. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. PRAHA: Legos. ISBN 978-80-7502-016-1.

KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ, 2010. *Rizika virtuální komunikace: (příručka pro učitele a rodiče)* [online]. Olomouc: NET UNIVERSITY, 2010. ISBN 978-80-254-7866-0. Dostupné z: <http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/materialy-prostudium-studie-atd>

MATOUŠKOVÁ, Ingrid, 2013. *Aplikovaná forenzní psychologie*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4580-0.

MATOUŠEK, Oldřich, 2008. *Slovník sociální práce*. PRAHA: Portál. ISBN 978-807367-368-0.

MUNKOVÁ, Gabriela, 2013. *Sociální deviace: přehled sociálních teorií*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o.. ISBN 978-80-7380-398-8.

NAVARRO, Joe a Toni Sciarra POYNTER, 2015. *Nebezpečné osobnosti: jak je odhalit a chránit se před nimi: příručka bývalého agenta FBI*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5487-1.

Psychologie dnes, 2017. Číslo 12, 23. ročník. PRAHA: Portál. ISSN 1212-9607.

Psychologie dnes, 2017. Číslo 1, 24. ročník. PRAHA: Portál. ISSN 1212-9607.

PSYCHOLOGIE, 2018: *Stalking – úmyslné pronásledování a obtěžování jedné osoby jinou* [online]. Dostupné z www.psychologie.doktorka.cz/stalking-umyslne-pronasledovani-a-obtezovani-jedne-osoby-jinou

PSYCHOPORADNA, 2018: *Stalking – pronásledování*. [online]. Dostupné z www.psychopradna.cz/cz/clanky/stalking---pronasledovani/321.html

ROGGERS, Vanessa, 2011. *Cyberbullying, Activities to Help Children and Teens to Stay Safe in a Texting, Twittering, Social Networkong*. PRAHA: Portal. ISBN 978-80-7367-984-2.

Trestní zákoník, 2017: *Úplné znění zákona č. 40/2009 Sb.* Praha: Armex Publishing s .r.o.. ISBN 978-80-87451-47-2.

URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Jan BAJURA, 2012. *Sociální deviace*. 2. rozš. Vydání. PLZEŇ: Vydavatelství a nakladatelství Čeněk. ISBN 978-80-7380-397-1.

VELIKOVSKÁ, Martina, 2016. *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4849-8.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2018. [online] Dostupné z <http://www.mpsv.cz/> 2018.

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2018. [online] Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/policie-cr-web-informacni-servis-statistiky-statisticke-prehledy.aspx>

ČESKO: ZÁKONY PRO LIDI. Zákon č. 40/2009 Sb., 2018. [online] Dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

PRÁVNÍK.CZ, 2018: *Články trestní právo*. [online] Dostupné z http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestnipravo/pd_6art_5000/detail.aspx

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj.	a jiné
Angl.	Angličtina
Apod.	A podobně
Atd.	a tak dále
Č.	číslo
ČR	Česká republika
PTSP	Posttraumatická stresová porucha
s.	strana
SMS	Krátká textová zpráva
Tj.	Tj.
Tzv.	Tak zvaný
Vs.	versus

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 - Respondenti Zlínského kraje.....	46
Obrázek č. 2 - Věk respondentů.....	47
Obrázek č. 3 – Pohlaví respondentů.....	48
Obrázek č. 4 – Rodinný stav respondentů.....	48
Obrázek č. 5 – Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů.....	49
Obrázek č. 6 – Nejčastější podoba stalkingu.....	50
Obrázek č. 7 – Věk oběti v porovnání s pachatelem stalkingu.....	51
Obrázek č. 8 – Častější pachatel.....	52
Obrázek č. 9 - Agresivnější pachatel.....	52
Obrázek č. 10 – Souvislost kyberšikany s nebezpečným pronásledováním.....	53
Obrázek č. 11 – Nejčastější věk pachatele stalkingu.....	54
Obrázek č. 12 – Nejčastější pachatel stalkingu.....	55
Obrázek č. 13 – Souvislost nebezpečného pronásledování s fyzickým násilím.....	56
Obrázek č. 14 – Duševní porucha pachatele stalkingu.....	57
Obrázek č. 15 – Souvislost pronásledování a inteligence pachatele.....	58
Obrázek č. 16 – Právní zakotvení v ČR.....	58
Obrázek č. 17 – Dostatečné trestání stalkingu.....	59
Obrázek č. 18 – Psychické následky oběti.....	60
Obrázek č. 19 – Organizace na pomoc obětem trestných činů u nás.....	61
Obrázek č. 20 – Možnost řešení situace stalkingu.....	61
Obrázek č. 21 – Charakteristika oběti stalkingu.....	62
Obrázek č. 22 – Podíl oběti na stalkingu.....	63
Obrázek č. 23 – Respondent jako stalker.....	64
Obrázek č. 24 – Respondent jako oběť.....	65
Obrázek č. 25 - Možná smrt oběti.....	66

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 - Přehled registrovaných případů stalkingu za rok 2017.....	20
Tabulky pro výzkum.....	78

SEZNAM PŘÍLOH

Tabulky pro výzkum.....	78
Dotazník.....	88
Spáchání trestného činu.....	95

PŘÍLOHA P I: SEZNAM TUBULEK

Tabulka č. 2

Pocházíte ze Zlínského kraje?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost	
Ano	136	91%	Použité pro výzkum
Ne	13	9%	Vyřazeny z výzkumu

Tabulka č. 3

Jaký je Váš věk?

Věková kategorie	Absolutní četnost	Relativní četnost
Méně než 19 let	24	17%
19 – 35 let	31	23%
36 – 50 let	65	48%
Nad 50 let	16	12%

Tabulka č. 4:

Vaše pohlaví?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Muž	37	73%
Žena	99	27%

Tabulka č. 5

Jaký je Váš rodinný stav?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Svobodný/á	35	26%
Volný partnerský vztah	19	14%
Manželství	42	31%
Rozvedený/á	29	21%
Vdovec/vdova	11	8%
Jiná možnost	0	0%

Tabulka č. 6

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Základní	24	18%
Vyučen/a bez maturity	18	13%
Středoškolské s maturitou	52	38%
Vyšší odborné	15	11%
Vysokoškolské	27	20%

Tabulka č. 7

Nejčastější podoba stalkingu

Seřazení odpovědí dle četnosti	Absolutní četnost
Postávání před domem oběti	97
Telefonování oběti	104
Zasílání emailů	85
Zasílání SMS	107
Zasílání dárků	53
Zasílání dopisů	49
Kontakt přes třetí osobu	54
Sledování	104

Tabulka č. 8

Věk oběti v porovnání s pachatelem

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Oběť je výrazně mladší než pachatel	26	19%
Oběť je výrazně starší než pachatel	3	2%
Oběť i pachatel jsou zhruba stejného věku	107	79%

Tabulka č. 9

Častější pachatel

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Žena	16	12%
Muž	87	64%
Na pohlaví nezáleží	33	24%

Tabulka č. 10

Agresivnější pachatel

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Žena	23	17%
Muž	78	57%
Na pohlaví nezáleží	35	26%

Tabulka č. 11

Souvislost kyberšikany a nebezpečného pronásledování

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Určitě ano	72	54%
Spíše ano	52	39%
Nevím	8	6%
Spíše ne	4	1%
Určitě ne	0	0%

Tabulka č. 12

Věk pachatele

Věková kategorie	Absolutní četnost	Relativní četnost
Do 18 let	0	0%
19 – 40 let	109	80%
41 – 50 let	25	18%
Nad 50 let	2	2%

Tabulka č. 13

Nejčastější pachatel stalkingu

Odpověď , výběr 1 a více možností	Absolutní četnost	Relativní četnost
Soused/ka	10	5%
Zhrzený/á ex-přítel/kyně, ex-manžel/ka	121	66%
Spolupracovník/spolupracovnice	22	10%
Kamarád/ka nebo bývalý/á spolužák/čka	14	6%
Nadřízený/á nebo podřízený/á v zaměstnání	26	12%
Jiná možnost	1	1%

Tabulka č. 14

Fyzické násilí a stalking

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Určitě ano	16	12%
Spíše ano	72	53%
Nevím	22	16%
Spíše ne	24	18%
Určitě ne	2	1%

Tabulka č. 15

Duševní porucha pachatele stalkingu

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Určitě ano	13	10%
Spíše ano	48	35%
Nevím	30	22%
Spíše ne	37	27%
Určitě ne	8	6%

Tabulka č. 16

Souvislost pronásledování s inteligencí pachatele

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Určitě ano	8	6%
Spíše ano	39	29%
Nevím	27	20%
Spíše ne	45	33%
Určitě ne	17	12%

Tabulka č. 17

Právní zakotvení v ČR

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Od 2008	26	19%
Od 2010	76	56%
Od 2015	34	25%

Tabulka č. 18

Dostatečný trest

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Určitě ano	3	2%
Spíše ano	23	17%
Nevím	18	13%
Spíše ne	50	37%
Určitě ne	42	31%

Tabulka č. 19

Psychické následky oběti

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Určitě ano	87	64%
Spíše ano	42	31%
Nevím	2	1%
Spíše ne	5	4%
Určitě ne	0	0%

Tabulka č. 20

Organizace na pomoc obětem

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Červený kruh bezpečí	20	15%
Modrý kruh bezpečí	32	23%
Bílý kruh bezpečí	84	62%

Tabulka č. 21

Řešení situace

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Nahlášením na policii	58	42%
Upozorním pachatele sám	33	24%
Řeknu o tom někomu blízkému	40	29%
Situaci řešit nebudu, pachatele to přestane bavit	2	3%
Jiná odpověď	3	2%

Tabulka č. 22

Charakteristika oběti stalkera?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Původ z nižší společenské vrstvy	8	6%
Osoba s nízkým vzděláním	16	12%
Člověk z vyšších společenských vrstev	20	15%
Neexistuje typická oběť	92	67%
Jiná odpověď	0	0%

Tabulka č. 23

Podněcuje sama oběť stalking svým chováním?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Určitě ano	4	3%
Spíše ano	23	17%
Nevím	24	18%
Spíše ne	62	45%
Určitě ne	23	17%

Tabulka č. 24

Respondent jako stalker

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	2	1%
Ne	129	95%
Nechci odpovídat	5	4%

Tabulka č. 25

Respondent jako oběť

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	29	21%
Ne	107	79%

Tabulka č. 26

Může stalking končit smrtí oběti?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
Určitě ano	50	37%
Spíše ano	38	28%
Nevím	22	16%
Spíše ne	25	18%
Určitě ne	1	1%

Tabulka č. 27 – zajímavost z výzkumu

Kolik žen a kolik mužů se stalo obětí stalkingu a v jaké věkové kategorii?

Věková kategorie	Žena	Muž
20 – 35 let	4	2
36 – 50 let	11	4
Nad 50 let	6	2

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK

Dotazník

Prosím o vyplnění dotazníku k problematice stalkingu.

Stalking je systematické, chorobné pronásledování jednoho člověka druhým.

1. Pocházíte ze Zlínského kraje?

- Ano
- Ne

2. Jaký je Váš věk?

- Méně než 19
- 20 - 35
- 35 - 50
- Nad 50

3. Vaše pohlaví?

- Žena
- Muž

4. Jaký je Váš rodinný stav?

- Svobodný
- Volný partnerský svazek
- Manželství
- Rozvedený
- Vdovec
- Jiná možnost

5. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- Základní
- Vyučen bez maturity
- Středoškolské s maturitou
- Vyšší odborné
- Vysokoškolské

6. V jaké podobě se podle Vás stalking nejčastěji vyskytuje?
(Seřadte dle nejčastější formy po nejméně častou)
- Postává před jejím domem
 - Sleduje oběť
 - Telefonuje oběti
 - Zasílá oběti dopisy
 - Zasílá oběti emaily
 - Zasílá SMS
 - Posílá oběti dárky
 - Kontaktuje oběť před třetí osobu
7. Jaký je podle Vás věk oběti v porovnání s pachatelem stalkingu?
- Oběť je výrazně mladší než pachatel
 - Oběť je výrazně starší než pachatel
 - Oběť i pachatel jsou zhruba stejného věku
8. Kdo je dle Vašeho názoru pachatelem stalkingu častěji?
- Žena
 - Muž
 - Zastoupení mužů i žen je vyrovnané
9. Jako pachatel stalkingu agresivněji vystupuje:
- Žena
 - Muž
 - Na pohlaví nezáleží
10. Patří do nebezpečného pronásledování i kyberšikana?
- Určitě ano
 - Spíše ano
 - Nevím
 - Spíše ne
 - Určitě ne
11. Jaký je podle Vás nejčastěji věk pachatele stalkingu?
- Do 18 let
 - 19 - 40
 - 41 - 50
 - Více než 50

12. Kdo se podle Vás nejčastěji dopouští stalkingu?

- Soused oběti
- Zhrzený expřítel nebo exmanžel
- Spolupracovník
- Kamarád nebo bývalý spolužák
- Nadřízený nebo podřízený v zaměstnání
- Jiná osoba - doplňte

13. Souvisí nebezpečné pronásledování s fyzickým násilím?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Určitě ne

14. Musí pachatel stalkingu vykazovat duševní poruchu?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Určitě ne

15. Myslíte si, že má chorobné pronásledování souvislost s inteligencí pachatele?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Určitě ne

16. Víte, od kterého roku je nebezpečné pronásledování v ČR trestným činem?

- 2008
- 2010
- 2015

17. Je podle Vás trestání stalkingu odnětím svobody maximálně na 1 rok nepodmíněně dostatečné?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Nedovedu posoudit
- Spíše ne
- Určitě ne

18. Může stalking zanechat na oběti psychické následky?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Určitě ne

19. Jak se jmenuje nejznámější organizace na pomoc obětem trestných činů u nás?

- Červený kruh bezpečí
- Modrý kruh bezpečí
- Bílý kruh bezpečí

20. Jak byste řešil/a situaci, kdyby Vás nebo Vám blízkou osobu někdo systematicky pronásledoval? (Možnost více odpovědí)

- Nahlášením na policii
- Upozorním pachatele sám
- Řeknu o tom někomu blízkému
- Situaci řešit nebudu, pachatele to přestane bavit
- Jiná odpověď (doplňte)

21. Co je podle Vás charakteristické pro oběť stalkera? (Možnost více odpovědí)

- Původ z nižší společenské vrstvy
- Osoba s nízkým vzděláním
- Člověk z vyšších společenských vrstev
- Neexistuje typická oběť
- Jiná odpověď (doplňte)

22. Podněcuje sama oběť stalking svým chováním?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Určitě ne

23. Dopustili jste se Vy sami stalkingu?

- Ano
- Ne
- Nechci odpovídat

24. Stali jste sami obětí stalkingu?

- Ano
- Ne

25. Může stalking končit smrtí oběti?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Určitě ne

PŘÍLOHA P II: SPÁCHÁNÍ TRESTNÉHO ČINU

V trestním zákoně č. 40/2009 Sb. je kvalifikováno:

Typickým znakem stalkingu je nebezpečné vyhrožování, které popisuje § 353 takto:

Nebezpečné vyhrožování

„Kdo jinému vyhrožuje usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou takovým způsobem, že to může vzbudit důvodnou obavu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti“.

A konečně přímo nebezpečným pronásledováním se zabývá § 354, popisující několik forem možného pronásledování a tím ohrožující svobodu jednotlivce nebo jeho zdraví:

Nebezpečné pronásledování

„Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že

- a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmou jemu nebo jeho osobám blízkým
- b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje
- c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje
- d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života
- e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.